

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Dana Anderová

Orgán sociálně-právní ochrany dětí a interdisciplinární spolupráce se školami
v okrese Ústí nad Orlicí

Olomouc 2018

vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem použila jen uvedené pramenů a literatury.

V Olomouci dne 16. dubna 2018

Poděkování

Děkuji JUDr. Zdence Novákové, Ph.D. za její podněty a rady, které mi jako vedoucí mé bakalářské práce poskytovala při jejím zpracování.

Děkuji pracovníkům orgánů sociálně-právní ochrany dětí a základních škol, kteří byli ochotní spolupracovat se mnou při zpracování bakalářské práce.

OBSAH

Úvod	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Sociálně-právní ochrana dětí	8
1.1 Právní úprava	9
1.2 Orgány sociálně-právní ochrany dětí	10
1.3 Osobní působnost zákona o sociálně-právní ochraně dětí	11
2 Činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí.....	13
2.1 Zásady činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí.....	14
2.1.1 Nejlepší zájem dítěte	14
2.1.2 Princip subsidiarity	15
2.1.3 Princip proporcionality	15
2.1.4 Princip legality.....	16
3 Význam škol ve výchově dětí	17
4 Pojem interdisciplinární spolupráce	19
4.1 Interdisciplinární spolupráce škol a orgánu sociálně-právní ochrany dětí.....	20
4.2 Oznamovací povinnost škol.....	21
4.3 Další formy spolupráce	23
5 Případové konference	25
5.1 Typy případových konferencí	25
5.2 Principy případových konferencí.....	27
6 Modelový případ oznamovací povinnosti: záškoláctví a šikana.....	28
6.1 Co je šikana a záškoláctví.....	28
6.2 Řešení šikany	28
6.3 Záškoláctví.....	30
PRAKTICKÁ ČÁST	32
7 Cíle praktické části	32
8 Výzkumné otázky.....	34
9 Charakteristika výzkumného souboru a metod sběru dat.....	35
9.1 Dotazníkové šetření	35
9.2 Rozhovory.....	36

10	Výsledky výzkumu	38
10.1	Výsledky dotazníkového šetření na základních školách.....	38
10.2	Výsledky rozhovorů s kurátory pro děti a mládež	44
11	Analýza získaných výsledků a návrh řešení	52
	Závěr.....	55
	Seznam zkratk.....	57
	Seznam použité literatury	58
	Seznam grafů	62
	Seznam příloh.....	63

Úvod

Jak již vyplývá ze samotného názvu bakalářské práce, následující text bude pojednávat o interdisciplinární spolupráci orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) a základních škol v okrese Ústí nad Orlicí. Jedná se o spolupráci dvou rozdílných subjektů, které mají za vzájemné spolupráce řešit různé záležitosti týkající se konkrétního žáka základní školy. Na každém místě funguje tato spolupráce jinak, někde více, někde méně. Hlavním cílem práce je tedy zjistit, jak kvalitně probíhá tato spolupráce v okrese Ústí nad Orlicí. Cílem bakalářské práce je i seznámit se základními pojmy týkající se této problematiky a následně na ně navázat praktickou částí, která se bude dotazovat na využití institutů v praxi.

Téma spolupráce OSPOD a základních škol bylo vybráno hned z několika důvodů. Hlavním důvodem je nutnost diskuze nad tímto tématem. Jelikož tato spolupráce je stěžejní v řešení mnoha záležitostí týkajících se žáků školou povinných, je nutné, aby byla kvalitní a efektivní. Školy, resp. učitelé, jsou svým žákům v podstatě nejbližší, mají možnost pozorovat změny jejich chování a mohou včas zasáhnout. Pokud nedokáží vyřešit problém samy, pak spolupracují s OSPOD. V tomto případě je nutné, aby vzájemná spolupráce vycházela ze společného zájmu žákův problém co nejlépe vyřešit. A je proto nutné, pokud obě zúčastněné strany vidí nějaké nedostatky v této spolupráci, se je snažily vyřešit tak, aby nedostatky nebyly na újmu těm, kterým mají subjekty pomáhat.

Dalším důvodem je dosud nezpracovaná problematika této spolupráce na úrovni okresu Ústí nad Orlicí. Při zvolení tématu a dlouhodobou komunikací s jednou z pracovnic OSPOD vyšlo najevo, že v okrese Ústí nad Orlicí ještě nikdo takový průzkum kvality nedělal, a proto byl projevěn i jistý zájem o výsledky praktické části bakalářské práce. Výsledek by tak měl přispět i pro skutečnou potřebu zástupců jak škol, tak OSPOD při realizaci spolupráce. Jde ale také o téma aktuální. Každý učitel se totiž za svou praxi setká s nemalým počtem žáků, se kterými si neví rady. A proto je také třeba na spolupráci mezi OSPOD a školami neustále pracovat.

Z pohledu literatury se na úrovni celé republiky tématu spolupráce OSPOD a škol nevěnovalo mnoho autorů. V zásadě žádná ucelená literatura shrnující celé téma neexistuje. Výjimku tvoří jen publikace na téma Spolupráce školy s Policií a orgány sociálně-právní ochrany dětí při řešení školní šikany, která ale nezpracovává všechny možné způsoby spolupráce. Spolupráci OSPOD se základními školami také zkoumala Česká školní inspekce, která vytvořila tematickou zprávu s výsledky průzkumu. Dále se tomuto tématu částečně věnují i metodické pokyny Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, které dávají školám

návod, jak postupovat v nejrůznějších situacích. Téma bylo rozpracováno i bakalářskými či diplomovými pracemi, ve kterých se autoři zaměřovali vždy na jinou obec, okres či kraj. Například lze uvést diplomovou práci Barbory Mlýnkové s názvem „Spolupráce orgánů sociálně-právní ochrany se základními školami“, která se zaměřila na kraj Zlínský a Jihomoravský.

Tato práce se zabývá spoluprací OSPOD a základních škol v okrese Ústí nad Orlicí. Je rozdělena do dvou částí, a to teoretické a praktické. Teoretická část je zaměřena na vymezení základních pojmů, jako je pojem OSPOD, jeho činnost a zásady, základní školy a jejich vliv na žáky, pojem interdisciplinární spolupráce a její konkrétní formy ve vztahu OSPOD a škol se zaměřením na případové konference (dále jen „PK“). Teoretická část je zakončena kapitolou, která se věnuje modelovým situacím v řešení záškoláctví a šikany. Praktická část je potom zaměřena na zjištění kvality spolupráce v rámci okresu Ústí nad Orlicí. Je rozdělena do dvou částí, přičemž první zjišťuje prostřednictvím dotazníků postoje zástupců základních škol. Druhá část zjišťuje prostřednictvím rozhovorů se zástupci OSPOD jejich postoje. V úplném závěru práce bude konstatováno, na jaké úrovni spolupráce je, a co případně by mohlo spolupráci zlepšit na základě získaných informací od obou subjektů.

Při zpracování bakalářské práce nedocházelo k žádným větším obtížím. Převážně šlo jen o časovou vytíženost obou subjektů, jak škol, tak zástupců OSPOD, a s tím spojené komplikace při získávání dat pro praktickou část.

TEORETICKÁ ČÁST

V úvodu teoretické části je třeba vysvětlit, co sociálně-právní ochrana dětí (dále jen „SPOD“) znamená a kdo všechno ji vykonává. Je třeba OSPOD jako takový charakterizovat a vymezit právní úpravu OSPOD a jejich činnosti. Práce je zaměřena na spolupráci těchto orgánů a základních škol, proto je vhodné se věnovat i významu škol, mimo hlavního vzdělávacího, a tomu, co by měl každý učitel znát a umět. Samotná spolupráce OSPOD a škol, do které patří i oznamovací povinnost škol a povinnost prošetřit problém, patří mezi typy interdisciplinární spolupráce, proto tento pojem bude rozebrán jako další oblast teoretické části. Jako typická forma spolupráce těchto institucí je zmiňována oznamovací povinnost škol a PK, kterými se budu podrobněji zabývat ve čtvrté a páté kapitole teoretické části. Jelikož ve škole se učitelé zřejmě nejčastěji setkají se záškoláctvím a šikanou, je těmto dvěma tématům věnována poslední kapitola, a to jak jejich teoretickému vymezení, tak praktickému postupu.

1 Sociálně-právní ochrana dětí

SPOD je činnost, která je vykonávána s cílem zajistit dítěti právo na řádnou výchovu a jeho vývoj, chránit jeho oprávněné zájmy a v případě narušených funkcí rodiny zajistit jejich obnovení.¹ Jde o zajištění práva dítěte na život, svobodu myšlení, svědomí a náboženství a v neposlední řadě také ochranu před jakýmkoliv násilím, zanedbáváním či zneužíváním. SPOD je předmětem činnosti mnoha institucí, mimo OSPOD také například škol nebo občanskoprávních či trestněprávních soudů.²

Roli v SPOD hraje bezesporu i škola jako instituce, která zabezpečuje výchovu a vzdělávání.³ Ve škole dítě tráví většinou velkou část dne, vliv učitelů na chování žáků i na prevenci sociálně-patologických jevů není zanedbatelný. Často učitel jako první zpozoruje změny v žákově chování. Pokud škola vyhodnotí, že je nějaký žák „ohrožený“, kontaktuje OSPOD a oznámí své podezření, spolupracuje na vytvoření individuálního plánu dítěte, účastní se na PK a naplňuje individuální plán dítěte stanoveným způsobem. Stejně tak učitelé podávají OSPODU informace o dítěti.⁴

¹ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. 2007, str. 10.

² NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 25.

³ Ustanovení § 1 zákona č. 561/2004 Sb. školského zákona

⁴ *SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ A ŠKOLA - Katalog podpůrných opatření*. Katalog podpůrných opatření [online]. [cit. 2017-08-10]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/metodika-identifikace-socialniho-znevychodneni/2-socialne-pravni-ochrana-deti-a-skola/>.

Primárně by však na své děti měli dohlížet jejich rodiče, kteří by tak měli naplňovat svou rodičovskou odpovědnost (tzn. vykonávat sociálně-právní ochranu pro své dítě⁵), na jejíž plnění dohlíží stát.⁶ Rodina má na jedince nezanedbatelný vliv, ať už na prvním či druhém stupni základní školy.⁷ „Z dětí, které vyrůstají v prostředí lásky a důvěry se zpravidla stávají lidé přátelští, s dobrým vztahem ke svému okolí.“⁸

1.1 Právní úprava

SPOD je na mezinárodněprávní úrovni upravena zejména v Úmluvě o právech dítěte, přijaté 20. listopadu 1989 Valným shromážděním OSN, kde čl. 1 stanoví, že dítětem je každá lidská bytost mladší 18 let.⁹ Předně, při jakékoliv činnosti týkající se dítěte, hraje roli zájem dítěte a smluvní státy mají zajistit dítěti dostatečnou ochranu a péči.¹⁰

Ochrana práv dětí je zakotvena i v dalších mezinárodních dokumentech jako například Všeobecné deklaraci lidských práv, přijaté Valným shromážděním dne 10. prosince 1948. Všeobecná deklarace lidských práv zaručuje osobní svobodu, bez zásahů do rodinného života, přičemž rodina má právo na ochranu ze strany společnosti a státu a všechny děti (manželské, nemanželské) jsou si rovny.¹¹

Na ústavní úrovni je SPOD upravena v Listině základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku ČR.¹² Děti jsou Listinou základních práv a svobod chráněny ve smyslu článku 32, podle kterého je chráněna rodina, rodičovství a děti a mladiství mají zaručenu ochranu zvláštní. Je zakotvena i možnost omezit práva rodičů a možnost odloučení dětí od rodičů (na základě rozhodnutí soudu na základě zákona).

Na zákonné úrovni je činnost OSPOD upravena dílčím způsobem v několika zákonech. Hlavním je zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „ZOSPOD“), který stanoví meze ochrany práv dětí, a na podzákonné úrovni vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Dílčí otázky na civilní úrovni jsou upraveny v zák. č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, procesní otázky pak vycházejí ze zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu a zák. č. 292/2013 Sb.,

⁵ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015, str. 4

⁶ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015, str. 5

⁷ KRÁLÍKOVÁ, Marie a Jarmila NEČESANÁ. *Rodina a škola ve výchovné spolupráci*. 1985, str. 33

⁸ Tamtéž, str. 34

⁹ Čl. 1 Úmluvy o právech dítěte, in: ADAMUS, Vladimír. *Mezinárodní dokumenty o lidských právech: anglicky a česky*. 2000, str. 285.

¹⁰ Čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, in: ADAMUS, Vladimír. *Mezinárodní dokumenty o lidských právech: anglicky a česky*. 2000, str. 287.

¹¹ Čl. 12, 16 a 25 Všeobecné deklarace lidských práv, in: ADAMUS, Vladimír. *Mezinárodní dokumenty o lidských právech: anglicky a česky*. 2000, str. 31 - 37.

¹² Čl. 112 odst. 1 zák. č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

o zvláštních řízeních soudních. Na trestněprávní úrovni jsou dílčí otázky upraveny v zák. č. 40/2009 Sb., trestním zákoníku a procesní otázky v zák. č. 141/1961 Sb., trestním řádu a zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Určité otázky jsou upraveny i v zák. č. 250/2016 Sb., o přestupcích, apod. Obsahu těchto právních předpisů je věnována kapitola č. 2 Činnost OSPOD.

1.2 Orgány sociálně-právní ochrany dětí

Podle § 4 odst. 1 ZOSPOD jsou OSPOD krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“), Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a krajské pobočky Úřadu práce České republiky.

SPOD ve vztahu k cizině zajišťuje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, který je podřízen MPSV a sídlí v Brně.¹³ V rámci své činnosti nabízí pomoc při mezinárodním osvojení, řešení tzv. mezinárodních únosů a vystupuje jako opatrovník v soudních řízeních, která mají mezinárodní prvek.¹⁴ Funkce vykonávané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí jsou uvedeny v § 35 a násl. ZOSPOD.

MPSV, ústřední orgán státní správy, se ke konkrétním případům dostane jen zřídka (například jde-li o odvolání týkajícího se náhradní rodinné péče apod.).¹⁵ Většinou zajišťuje vydávání příslušných zákonů a směrnic, týkajících se SPOD. Je také odvolacím orgánem pro krajské úřady a vede evidenci osob, které jsou pověřené výkonem SPOD.¹⁶

Po novele ZOSPOD v roce 2012 se mezi OSPOD zařadil i Úřad práce¹⁷, konkrétně krajské pobočky Úřadu práce a pobočka pro hlavní město Prahu. Krajské pobočky v tomto případě rozhodují o dávkách pěstounské péče a státním příspěvku na výkon pěstounské péče.¹⁸ Byla zakotvena nová působnost, a proto mohou krajské pobočky ÚP vykonávat inspekci kvality při poskytování SPOD pověřenými osobami.¹⁹

Nejdůležitějším a základním OSPOD jsou obecní úřady obcí s rozšířenou působností, které mají příležitost sledovat situaci v daném místě a případně zasáhnout k ochraně práv

¹³ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015 str. 28

¹⁴ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí - Úřad. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online].[cit.2017-08-11]. Dostupné z: <https://www.umpod.cz/urad/>

¹⁵ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015 str. 32

¹⁶ MPSV.CZ: *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany*. [online]. [cit.2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>

¹⁷ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015 str. 33

¹⁸ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 34

¹⁹ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015 str. 34

dítěte prostřednictvím vhodných opatření.²⁰ O obecních úřadech s rozšířenou působností a jejich sociálních odborech, kde se nachází většinou oddělení sociálně-právní ochrany dětí, budou pojednávat následující kapitoly.

1.3 Osobní působnost zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Vzhledem k tomu, že osobní působnost se vztahuje zejména k dětem, je vhodné si tento pojem vymežit. ZOSPOD považuje za dítě nezletilou osobu, tedy vychází z Úmluvy o právech dítěte, která definuje dítě jako „každou lidskou bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“.²¹ Podle ustanovení § 30 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku se nabývá zletilosti dovršením 18. roku věku. Zletilosti lze nabýt i před 18. rokem života buď přiznáním svéprávnosti, tzv. emancipací²², nebo uzavřením manželství.²³ Podmínky pro přiznání svéprávnosti jsou stanoveny v ustanovení § 31 a násl. zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Procesní postup pak upravuje zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Pokud dojde k nabytí zletilosti některým z těchto způsobů, vztahuje se SPOD pouze v omezeném rozsahu stanoveném v ustanovení § 2 ZOSPOD.

Kromě výjimek se tedy SPOD vztahuje na děti, které zejména mají trvalý pobyt na území České republiky, mají podle zákona o pobytu cizinců na území ČR povolen trvalý pobyt nebo jsou hlášeny k pobytu na území ČR po dobu neméně 90 dnů, podaly žádost o udělení mezinárodní ochrany na území ČR, podle zákona o pobytu cizinců na území ČR jsou oprávněny zde trvale pobývat nebo jsou azylanty nebo osobou požívající doplňkové ochrany, atd. Stanoví tak ustanovení § 2 odst. 2 ZOSPOD.

V § 6 ZOSPOD je vymezen demonstrativní okruh dětí, na které se SPOD vztahuje, ale samozřejmě existuje daleko větší množství situací, jevů a vlivů, které děti ohrožují nebo narušují.²⁴ Jde například o děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti nebo svá práva zneužívají nebo nevykonávají, vedou zahálčivý nebo nemravný život tím, že zanedbávají školní docházku, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženi závislostí, žijí se prostitutací, spáchaly trestný čin nebo v případě dětí

²⁰ MPSV.CZ: *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany*. [online]. [cit. 2017-08-12]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>

²¹ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 28

²² MELZER, Filip a Petr TĚGL. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek I., 2013, str. 389

²³ Ustanovení § 30 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁴ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 43

mladší 15 let čin jinak trestný, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití, byl na nich spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, lidskou důstojnost, mravní vývoj atd. Tyto skutečnosti mají význam, jen pokud trvají takovou dobu, že je třeba situaci řešit. Může jít však i o jednorázovou skutečnost, ta však musí být takové intenzity, že by mohla nepříznivě ovlivnit vývoj dítěte.²⁵

²⁵ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 44

2 Činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Činnost OSPOD zahrnuje široké spektrum pravomocí, které jsou jim svěřeny. Jako hlavní činnosti je třeba na základě ZOSPOD zmínit poradenskou a preventivní činnost, zprostředkování osvojení a pěstounské péče, mají svou roli i v případě ústavní a ochranné výchovy, atp. Jejich činnost se řídí základními právy jednotlivců, ZOSPOD a v neposlední řadě také hlavními principy činnosti, kterými jsou například nejlepší zájem dítěte, princip subsidiarity a další zásady popsané níže.

Dílní činnosti OSPOD jsou upraveny i v jiných zákonech než v hlavním ZOSPOD, a to v následujících.

Občanský zákoník pracuje s OSPOD na několika místech v části druhé věnující se rodinnému právu, zejména v případech, kdy je nezletilému jmenován jako opatrovník právě OSPOD, například v případě souhlasu nezletilého s osvojením²⁶, nebo kdy poskytuje v souvislosti s osvojením poradenství nebo služby spojené s péčí o osvojence²⁷. Soud může stanovit dohled, v rámci zvláštních opatření při výchově dítěte, nad dítětem a provádět jej za součinnosti školy nebo právě OSPOD.²⁸ Pokud zde není žádný rodič, který má vůči svému dítěti vykonávat rodičovskou odpovědnost, je poručníkem dítěte OSPOD do doby, než soud poručníka jmenuje.²⁹ Významnou roli hraje vyjádření OSPOD v případě rozhodnutí, kterým soud nařizuje ústavní výchovu.³⁰ Občanský zákoník také v ustanovení § 3 odst. 2 písm. b) stanoví jako základní zásadu soukromého práva zvláštní ochranu pro rodinu, rodičovství a manželství.

Občanský soudní řád počítá s OSPOD v případě, kdy má být zjištěn názor nezletilého účastníka, který je schopen formulovat své názory a ve výjimečných případech je možné ho zjistit právě prostřednictvím OSPOD.³¹ Daleko více s OSPOD pracuje zákon o zvláštních řízeních soudních, který umožňuje OSPOD podat návrh na předběžné opatření ve věci ochrany domácího násilí jménem nezletilého, který je navrhovatelem.³² Obdobně zahajuje OSPOD řízení návrhem na předběžné opatření upravující poměry dítěte, které se ocitlo bez řádné péče, apod.³³

²⁶ Ustanovení § 807 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

²⁷ Tamtéž, ustanovení § 839 odst. 1

²⁸ Tamtéž, ustanovení § 925 odst. 1 písm. b)

²⁹ Tamtéž, ustanovení § 929

³⁰ Tamtéž, ustanovení § 973 písm. a)

³¹ Ustanovení § 100 odst. 3 zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu

³² Ustanovení § 403 odst. 2 zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

³³ Tamtéž, ustanovení § 454 odst. 1

Trestní zákoník nepracuje výslovně s pojmem OSPOD, ovšem obsahuje trestné činy, před kterými má být dítě chráněno na základě § 6 ZOSPOD, a to pokud dítě samo spáchalo trestný čin nebo čin jinak trestný, jde-li o dítě mladší 15 let, nebo byl na dítěti spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, atd.³⁴

Trestní řád ukládá soudu povinnost vyrozumět OSPOD o uložení zákazu styku obviněného rodiče s dítětem a v případě setkání se ho účastní i OSPOD.³⁵ Podobně jako v občanském soudním řádu je zakotvena možnost, aby u výsledku osoby mladší 18 let, byl OSPOD přítomen.³⁶

Podle dílčích ustanovení zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, má OSPOD roli orgánu spolupracujícího, může se účastnit hlavního líčení, zjišťuje poměry mladistvého, je třeba mu oznámit zahájení trestního řízení, termín hlavního líčení, doručit opis rozsudku, je oprávněn podat ve prospěch mladistvého opravný prostředek. Může také podat návrh na změnu nebo upuštění od trestu stanoveného soudem pro mládež.

Na základě dílčích ustanovení zák. č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, má OSPOD právo na vyrozumění o zahájení řízení, má právo na informaci ohledně postupu ve věci (například odložení či zastavení), v rámci dokazování může klást otázky, ve prospěch mladistvého může opět podat odvolání.

2.1 Zásady činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí

SPOD se řídí velkým množstvím zásad. Jako přední hledisko je vymezován nejlepší zájem dítěte, bezplatnost poskytování SPOD, odpovědnost státu za ochranu dětí, princip prevence v rámci rodinných vztahů a sociálně patologických jevů, princip subsidiarity, apod.³⁷ Níže budou rozebrány nejdůležitější zásady činnosti SPOD.

2.1.1 Nejlepší zájem dítěte

Předním hlediskem jakékoliv činnosti týkající se dítěte, tedy i činnosti OSPOD, podle Úmluvy o právech dítěte a ustanovení § 5 ZOSPOD, má být nejlepší zájem dítěte. Nejlepší zájem dítěte v sobě obsahuje několik bodů, které musí zohledněny při rozhodování o dítěti, a to názor dítěte, identita dítěte, zachování rodinných vztahů, péče, ochrana a bezpečnost

³⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

³⁵ Ustanovení § 88m odst. 5 zák. č. 141/1961 Sb., trestního řádu

³⁶ Tamtéž, ustanovení § 102 odst. 1

³⁷ MPSV.CZ: *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany*. [online]. [cit. 2017-08-14]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>

dítěte, zranitelnost dítěte, zdraví dítěte a jeho vzdělání. Vše musí být posuzováno případ od případu, podle jeho okolností.³⁸

Nejlepší zájem dítěte však není a nemá být jediným hlediskem, který se zohledňuje při rozhodování týkajícího se dětí. Je třeba jej vyvažovat s právy ostatních, kterých se případ týká, a najít přijatelný kompromis.³⁹ Jako příklad lze uvést případ projednávaný před Evropským soudem pro lidská práva Buchs proti Švýcarsku, kdy mělo dojít k zásahu do rodinného života stanovením režimu výchovy dětí pro dobu po rozvodu. ESLP se vyjádřil, že je vždy třeba zajistit nejlepší zájem dětí, ovšem musí být vyvažována práva dětí i rodičů.⁴⁰

2.1.2 Princip subsidiarity

Obecný princip subsidiarity stanoví, že subjekty, které se mají řídit ZOSPOD, nemají svou odpovědnost za ochranu dítěte a řešení jeho problému zbytečně přenášet na OSPOD. Pokud je subjekt schopen a oprávněn řešit věc sám, má tak učinit.⁴¹ To přichází v úvahu typicky u škol.⁴² Využije se i v případech, kdy je vydáváno opatření s tím, že vždy má přednost opatření mírnější (tedy přednost má rodinná výchova před ústavní).⁴³

Princip subsidiarity také přichází v úvahu v případě osvojení dítěte do ciziny a to v tom smyslu, že osvojení dítěte do ciziny je vnímáno jako krajní řešení, pokud dítě nemůže být předáno do výchovy v rodině osvojitele nebo nelze najít jiný vhodnější způsob péče v zemi původu.⁴⁴

2.1.3 Princip proporcionality

Princip proporcionality znamená zvolení vhodného postupu a volbu vhodného opatření, které odpovídá závažnosti případu. Pokud OSPOD vede s dítětem a jeho rodinou dlouhodobější spolupráci, měla by na sebe opatření navazovat.⁴⁵

³⁸ United Nations: *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary*. [online]. [cit. 2017-08-15]. Dostupné na:

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. května 2014 ve věci Buchs proti Švýcarsku, stížnost č. 9929/12

⁴¹ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015, str. 15

⁴² Tamtéž, str. 75

⁴³ Tamtéž, str. 101

⁴⁴ Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí. *VOLNÁ SEKCE - Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí* [online]. [cit. 17.09.2017]. Dostupné z: <http://www.ospod.cz/informace/obecne/>

⁴⁵ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015, str. 100

2.1.4 Princip legality

OSPOD v souladu se zásadou legality může narušit základní práva jednotlivců (jako právo na rodinný život, právo na soukromí,...) jen za splnění určitých podmínek. Je to možné tehdy, pokud o to dotčené osoby požádají nebo z moci úřední, ale to jen tehdy, pokud je dána věcná a osobní příslušnost. Ta je dána tehdy, pokud jde o dítě, které spadá pod ustanovení § 6 ZOSPOD, je zde ustanoven opatrovník nebo poručník anebo existuje jiný důvod vyplývající ze ZOSPOD nebo i jiného předpisu.⁴⁶

⁴⁶ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015, str. 9 - 10

3 Význam škol ve výchově dětí

Jelikož se bakalářská práce věnuje tématu spolupráce škola a OSPOD je vhodné vymezit i samotný pojem „škola“ a shrnout její význam, resp. význam učitelů, a vliv na žáky.

Škola je definována jako „*společenská instituce pro řízenou edukaci, pověřená vzděláváním a výchovou dětí a mládeže příslušných věkových stupňů v organizovaných, hromadných formách, podle určených vzdělávacích programů, jeden z pilířů institucionální struktury společnosti*“.⁴⁷ Z této definice plyne, že mimo vzdělávání je úkolem školy také žáky vychovávat, tedy záměrně působit na jejich osobnost.⁴⁸ Škola provází člověka celoživotním procesem výchovy a vzdělání a realizuje aktivní vztahy mezi člověkem a společností.⁴⁹

Nezanedbatelný vliv na výchovu má právě učitel, ať už třídní učitel, nebo takový, který do třídy dochází.⁵⁰ Mimo kvalitu své osobnosti by měl učitel disponovat určitými kompetencemi, které jsou definovány jako „*soubor vědomostí, dovedností, postojů a hodnot důležitých pro výkon učitelské profese*“.⁵¹ Konkrétně jde o kompetence psychodidaktické, komunikační, organizační a řídicí, diagnostické a intervenční, poradenské a konzultativní a sebereflektivní. Z hlediska výchovy dětí a výchovných problémů hrají největší roli kompetence komunikační, diagnostické a intervenční, a poradenské a konzultativní.⁵² Učitel při výkonu své profese využívá i tzv. krizově intervenční kompetence, které využívá v nezvyklých situacích, kdy je třeba rychle reagovat, rychle vymyslet řešení problému, poskytnout první pomoc nebo zahájit spolupráci s odborníky ve škole i mimo ni. Tyto kompetence se však nedají nijak naučit, ale učitel by je měl získávat v průběhu studia a v průběhu jeho celého života.⁵³

Na druhou stranu je to právě osobnost učitele a jeho lidské kompetence, které ovlivňují kvalitu třídy, výuky i výsledky a chování žáků. „*Nejmocnějším výchovným prostředkem, který má učitel k dispozici, je on sám, jeho osobnost*“.⁵⁴

Samozřejmě dítě přichází do školy po 6 letech působení rodičů a jiných činitelů, které mají vliv na osobnost dítěte. I tak má však učitel nezanedbatelný vliv.⁵⁵ Na rozdíl od rodičů

⁴⁷ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 2009, str. 297

⁴⁸ Tamtéž, str. 345

⁴⁹ RABUŠICOVÁ, Milada. *K sociologii výchovy, vzdělání a školy*. 1991, str. 8

⁵⁰ MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ. *Problémy s chováním ve škole – jak na ně: individuální výchovný plán*. 2013, str. 27

⁵¹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 2009, str. 129

⁵² BUDINSKÁ, Martina, a spol. *Jak být dobrý učitel: tipy a náměty pro třídní učitele*. str. 8 - 12

⁵³ LAZAROVÁ, Bohumíra. *Netradiční role učitele: o situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi*. 2005, str. 25-26

⁵⁴ BUDINSKÁ, Martina, a spol. *Jak být dobrý učitel: tipy a náměty pro třídní učitele*. str. 15

jsou totiž odborníky na výchovu dítěte a dítě je schopné se daným požadavkům ze strany učitele postupem času přizpůsobit.⁵⁶ Učitel by měl vytvořit ve škole, ve třídě, zdravé jádro žákovského kolektivu, neměl by se ovšem bát zasáhnout, pokud se objeví problémy, například se šikanou.⁵⁷

Učitel by tak měl mít určité schopnosti, díky kterým identifikuje u žáka problém. Mezi hlavní principy práce učitele by měla patřit empatie, pomoc vytvářet žákům vlastní perspektivu. Měl by být připraven na problematiku sociálně-patologických jevů, se kterými se může setkávat každý den, jen je nutné je rozpoznat.⁵⁸ Takovým sociálně-patologickým jevům by měl učitel i preventivně zamezovat.⁵⁹ Měl by efektivně a flexibilně řešit nastalé problémy, a zároveň profesionálně podle nastavených pravidel od MŠMT.⁶⁰ Učitel by měl žákovi naslouchat, měl by být pozorný zvláště ke známkám stresu a změnám chování, aby se zjistil konkrétní problém (např. zneužívání), měl by znát, jak v dané situaci postupovat podle školních ustálených postupů (komu záležitost oznámit, apod.) a stejně tak by měl učitel umět žákovi pomoci.⁶¹

Není však výjimkou, že učitel o problémovém dítěti ví, ale raději takovou skutečnost nepřizná, jelikož v ní vidí své selhání. Nebo zasahuje jen ve vybraných případech (spíše fyzické nebo psychické násilí) anebo má obavu z konfliktu se žáky.⁶² Velkou roli při řešení a odhalování sociálně-patologických jevů či dětí, které by mohly spadat pod § 6 ZOSPOD, má důvěra žáků k učiteli. Ať už proto, že se žáci sami svěří se svými problémy nebo oznámí například případ šikany svého spolužáka. S důvěrou žáků v učitele souvisí také autorita, kterou má učitel přesvědčit žáky, že je tu především pro ně.⁶³ Mohou totiž nastat i případy, kdy žák chodí za školu proto, že se bojí právě učitele nebo svých spolužáků.⁶⁴

⁵⁵ MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ. *Problémy s chováním ve škole – jak na ně: individuální výchovný plán*. 2013, str. 17

⁵⁶ Tamtéž, str. 27

⁵⁷ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. 2003, str. 183

⁵⁸ Tamtéž, str. 184

⁵⁹ LAZAROVÁ, Bohumíra. *Netradiční role učitele: o situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi*. 2005, str. 7

⁶⁰ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. 2003, str. 185

⁶¹ KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 2005, str. 107

⁶² BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. 2003, str. 71

⁶³ Tamtéž, str. 80

⁶⁴ MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ. *Problémy s chováním ve škole – jak na ně: individuální výchovný plán*. 2013, str. 18

4 Pojem interdisciplinární spolupráce

Po definování toho, co vůbec OSPOD a škola je, a jaký je jejich úkol, je nutné přistoupit k obecné definici interdisciplinární spolupráce. Jde tedy o definici toho „vztahu“, který se realizuje právě mezi výše definovanými subjekty.

Obecná definice interdisciplinární spolupráce není jednotná. Lze ji však definovat jako činnost odborníků vedenou ve vzájemné spolupráci a kooperaci⁶⁵ nebo jako „mezioborový přenos poznatků mezi účastnickými institucemi, vzájemná inspirace a metodologická provázanost“⁶⁶. Propojení určitých institucí má vést k větší ochraně klienta, která nikdy není v zájmu jen jednoho orgánu, jedné instituce. Jen při spolupráci může být ochrana komplexní a účinná. Nedostatečná spolupráce může mít tak více než nepříznivé následky, bez ohledu na to, jak profesionálně a efektivně jednotlivé organizace pracují.⁶⁷ Proto, aby spolupráce byla efektivní, je třeba, aby dotčené instituce pracovaly ve vzájemné součinnosti a informovaly se o různých okolnostech.⁶⁸

Nezbytnou součástí interdisciplinární spolupráce je výměna informací mezi subjekty, které se podílejí na snaze pomoci v nejrůznějších případech, ať jde o domácí násilí nebo právě o ochranu dětí.⁶⁹

V interdisciplinární spolupráci lze rozlišovat organizace, které jsou do spolupráce zapojené, na nezbytné, vhodné a volně spolupracující. Jako nezbytné organizace jsou definována místa, kde ohrožená osoba poprvé přijde do kontaktu se systémem pomoci (například lékaři či nemocnice, OSPOD, poradny, krizová centra, Policie ČR, apod.). Nezbytné organizace jsou právě takové, které mají oprávnění řešit problém přímo v dané domácnosti, rodině. Jako vhodné organizace jsou vymezeny takové, které poskytují pomoc materiální a morální, tedy orgány obecní nebo krajské samosprávy (například oddělení prevence kriminality, sociální odbor, apod.). Mezi volně spolupracující organizace patří v podstatě všechny ostatní organizace, které mohou s daným konkrétním problémem přijít do styku. Do poslední kategorie patří, mimo Probační a mediační službu, právě škola a výchovné zařízení.⁷⁰

⁶⁵ HANUŠOVÁ, Jaroslava a Kateřina HELLEBRANDOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce*. 2006, str. 5

⁶⁶ ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. 2007, str. 8

⁶⁷ HANUŠOVÁ, Jaroslava a Kateřina HELLEBRANDOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce*. 2006, str. 5

⁶⁸ ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. 2007, str. 7

⁶⁹ Tamtéž, str. 7

⁷⁰ Tamtéž, str. 19

Aby tyto organizace mohly kvalitně spolupracovat, je třeba, aby byl vytvořen funkční tým (například sociální pracovník a učitel, rodič, apod.) a zajistit koordinaci tohoto týmu, tzn. stanovit pevná pravidla. Dále by měly fungovat schůzky, které by zajistily pravidelnou komunikaci mezi organizacemi, pracovníci by měli znát kompetence své i svých spolupracovníků, měli by znát místní prostředí, umět si stanovit své cíle, apod. Hlavním bodem by mělo být zajištění vhodné péče pro klienta.⁷¹

4.1 Interdisciplinární spolupráce škol a orgánu sociálně-právní ochrany dětí

V této kapitole budou rozebrány jednotlivé podoby interdisciplinární spolupráce, jejich právní zakotvení atd. Největší pozornost je zaměřena na oznamovací povinnost škol, což je z mého pohledu nejdůležitější forma spolupráce, která nejlépe směřuje k pomoci ohroženému dítěti podle ustanovení § 6 ZOSPOD.

Interdisciplinární spolupráce škol a OSPOD je zakotvena zejména v ZOSPOD, školském zákoně, vyhlášce MPSV o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, apod.

Interdisciplinární spolupráce škol a OSPODU probíhá v několika podobách. Jednou z nich je níže rozebíraná oznamovací povinnost podle ustanovení § 10 odst. 4 ZOSPOD, a podle tohoto zákona i případové konference (dále jen „PK“) a v určité míře i povinnost školy umožnit pracovníkovi OSPOD rozhovor s dítětem podle ustanovení § 52 odst. 1 ZOSPOD. Spolupráce škol a OSPOD je také zakotvena ve vyhlášce MPSV č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Podle této vyhlášky OSPOD aktivně vyhledává a monitoruje ohrožené děti a vytváří preventivní aktivity ve svém správním obvodu a v rámci preventivních aktivit mimo jiné spolupracuje se zástupci škol a školských zařízení.⁷² Spolupráce OSPODU se školami v místě bydliště je pro získávání nových poznatků a zkušeností s rodinou a dítětem velice důležitá a může intenzivně pomoci při řešení problému.⁷³

⁷¹ HANUŠOVÁ, Jaroslava a Kateřina HELLEBRANDOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce*. 2006, str. 19

⁷² Příloha č. 1, bod č. 7 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí

⁷³ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 83

4.2 Oznamovací povinnost škol

Školám jako institucím, které mají k dětem v určitém období nejbližší je stanovena povinnost všimnout si zvláštních skutečností, zejména těch, které děti ohrožují a narušují. Tato povinnost je stanovena mimo jiné v ustanovení § 29 odst. 1 školského zákona. V návaznosti na zmíněné ustanovení školského zákona je školám stanovena povinnost takové skutečnosti hlásit podle ustanovení § 10 odst. 4 ZOSPOD obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností podle trvalého pobytu dítěte.⁷⁴ O takové události je škola povinna informovat bez zbytečného odkladu (tj. ihned, nejpozději zpravidla následující pracovní den⁷⁵) poté, co se o skutečnosti nasvědčující tomu, že jde o dítě uvedené v ustanovení § 6 ZOSPOD, dozví.⁷⁶ Škola ovšem nemusí hlásit všechny takové skutečnosti, ale jen takové, se kterými si na základě principu subsidiarity nedokáže poradit sama v rámci svých opatření.⁷⁷

Oznamovací povinnost jako taková má přispět k blahu dítěte, které je nebo může být zanedbávané, týrané či zneužívané či může mít jiný problém zařazený v ustanovení § 6 ZOSPOD. Na základě včasného zpozorování lze předejít působení nepříznivých vlivů na dítě a uskutečnit preventivní opatření nebo konkrétní pomoc.⁷⁸ OSPOD je následně stanovena povinnost do 30 dnů od oznámení dané škole odpovědět, zda se na základě šetření podezření na ohrožení dítěte prokázalo či vyvrátilo. O tuto informaci je však třeba podat žádost v oznámení o podezření, že jde o dítě podle ustanovení § 6 ZOSPOD.⁷⁹ V tomto se liší oznamovací povinnost škol od oznamovacího oprávnění, které má každý člověk. Ten totiž nemá právo na vyrozumění o tom, jak se případ vyvíjí.⁸⁰

V oznámení, které škola činí, nestačí pouze uvést jméno dítěte a že „se jedná o dítě podle § 6“, ale je třeba uvést, v čem škola spatřuje ohrožení dítěte.⁸¹ Za školu většinou provádí oznamovací povinnost ředitel nebo ředitelka nebo osoba pověřená.⁸² Samozřejmě je

⁷⁴ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 62

⁷⁵ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015, str. 118

⁷⁶ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 436

⁷⁷ Komenský: *Odborný časopis pro učitele základní školy*, 2015, 140 (01) [online]. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: https://katedry.ped.muni.cz/pedagogika/wp-content/uploads/sites/17/2016/01/komensky_01_140_tisk.pdf

⁷⁸ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 62-63

⁷⁹ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015, str. 118

⁸⁰ Tamtéž, str. 83

⁸¹ Tamtéž, str. 118

⁸² VESELÁ, Michaela, POSPÍŠILOVÁ, Kateřina. *Spolupráce školy s Policií a orgány sociálně-právní ochrany dětí při řešení školní šikany*. [online]. [cit. 2017-12-05]. Dostupné na: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1403865664.pdf>. str. 6

možné, aby oznámení provedl jakýkoliv jiný učitel v rámci oznamovacího oprávnění podle ustanovení § 7 ZOSPOD.⁸³

Mimo „klasickou“ oznamovací povinnost mají školy také povinnost na základě ustanovení § 53 odst. 1 ZOSPOD sdělovat na výzvu OSPODU bezplatně informace, které potřebuje OSPOD k výkonu nebo přijetí konkrétních opatření, nemůže-li si je ale opatřit sám. OSPOD je povinen v takové výzvě uvést důvod požadavku, například že jde o dítě týrané, zneužívané nebo zanedbávané. Často však školy s argumentem, že ony nemají podezření na takové dítě, odmítají podat informace. Takové tvrzení však není relevantní, protože podezření existuje již u OSPOD, který shromažďuje informace z více zdrojů.⁸⁴ OSPOD touto výzvou zjišťuje informace o chování dítěte z poslední doby, od osob, které s dítětem přicházejí do styku pravidelně každý den. Zejména se v takové výzvě OSPOD zajímá o to, jak se dítě chová, jestli v chování nejsou zpozorovány v poslední době nějaké změny, například i v prospěchu nebo zdravotním stavu, a informace o situaci v rodině, která je škole známá.⁸⁵

Některým subjektům, které mají oznamovací povinnost podle ustanovení § 53 odst. 1 ZOSPOD, je uložena zvláštní povinnost mlčenlivosti (například lékaři), která má odlišnou povahu v ustanovení § 10 odst. 4 a jinou v ustanovení § 53 odst. 1 ZOSPOD. Školy však žádná taková mlčenlivost ani v jednom případě netíží, proto mají oznamovací povinnost v plném rozsahu.⁸⁶

Stejně jako ve výše zmíněných případech, je škola povinna poskytnout dítěti pomoc, i pokud sama škola, resp. učitel, žádnou zvláštní situaci nezpozoruje, ale dítě o pomoc samo požádá na základě ustanovení § 8 odst. 1 ZOSPOD. Škola je tak povinna poskytnout pomoc v rámci své působnosti, ať už jde o poradenství nebo zprostředkování jiné pomoci. Takovou pomocí může být právě i oznámení problému na OSPOD v rámci ustanovení § 10 odst. 4 ZOSPOD. Vše však v souladu se zásadou subsidiarity, tedy pokud škola nemůže vyřešit situaci sama.⁸⁷

Pokud škola nesplní svou oznamovací povinnost podle ustanovení § 10 odst. 4 ZOSPOD, jde podle ustanovení § 59c odst. 1 ZOSPOD o přestupek. Za takový přestupek lze uložit pokutu až do 50.000 Kč. Stejně tak jde o přestupek, pokud škola

⁸³ Tamtéž, str. 8

⁸⁴ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 437

⁸⁵ BRZOBOHATÝ, Robin, Martina CIRBUSOVÁ a Romana ROGALEWICZOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte: metodické doporučení pro řešení rodičovských konfliktů nejen s mezinárodním prvkem*. str. 13

⁸⁶ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015, str. 720

⁸⁷ Tamtéž, str. 89

bezplatně nesdělí údaje o dítěti, které jsou nutné pro poskytnutí SPOD podle ustanovení § 53 odst. 1. Za tento přestupek podle ustanovení § 59b odst. 2 je možné také uložit pokutu až do výše 50.000 Kč.

K porušení oznamovací povinnosti podle ustanovení § 10 odst. 4 ZOSPOD je třeba, aby si škola byla vědoma své oznamovací povinnosti. Mimo to musí kvalifikovaně posoudit, zda jde o případ, kdy hrozí ohrožení dítěte podle ustanovení § 6 ZOSPOD.⁸⁸ Oznamovací povinnost není porušena, pokud je případ řešen v souladu se zásadou subsidiarity, tedy v rámci své působnosti.⁸⁹

Aby byla naplněna skutková podstata ustanovení § 59b ZOSPOD a škola nesla za přestupek odpovědnost, je třeba, aby OSPOD školu ke sdělení takových údajů vyzval a aby škola, ač má požadované informace k dispozici, tyto informace neposkytla. Je přitom nerozhodné, jakou formou OSPOD školu vyzve ke sdělení informace a zda a jak je výzva odůvodněná. Posouzení důvodnosti výzvy v tomto případě škole nepřísluší.⁹⁰

4.3 Další formy spolupráce

Škola je, jak je zmíněno výše, povinna podle ustanovení § 52 odst. 1 ZOSPOD umožnit zaměstnanci OSPODU návštěvu dítěte v prostorách školy, a to i bez přechozí zprávy zákonným zástupcům dítěte. Prostřednictvím takového rozhovoru může OSPOD zjistit důležité informace o chování a výchově dítěte, péči o něj a jeho životních podmínkách, a proto je povinností školy zajistit na tento rozhovor vhodné prostředí a soukromí. Pouze v případě, že dítě pociťuje důvěru k nějakému pracovníku školy (třídnímu učiteli, řediteli, apod.), je vhodné, aby tento pracovník byl přítomen u rozhovoru. Je totiž možné, že žák ztratí zábrany a bude se cítit víc uvolněně. Pokud by se naopak jednalo o téma rozhovoru, za které by se mohl žák stydět, je vhodnější, aby u rozhovoru nikdo nebyl a bylo zachováno naprosté soukromí.⁹¹ K takovému šetření může dojít v případě domácího násilí, kdy je násilí dítě přítomno nebo je konáno přímo na něm.⁹²

Další formou spolupráce je školou vykonávaný dohled nad dítětem, tedy pravidelné sledování podmínek, v jakých dítě žije – ať už jde o nedostatečnou péči o dítě nebo problémy

⁸⁸ Tamtéž, str. 781

⁸⁹ Tamtéž, str. 15

⁹⁰ Tamtéž, str. 778

⁹¹ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 431 - 432

⁹² ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. 2007, str. 45

v chování dětí, jako je záškoláctví, drobné krádeže, apod.⁹³ Jde o dohled nad dítětem na základě ustanovení § 13 odst. 1 písm. b) ZOSPOD.

Mezi další formy spolupráce se dají zařadit i PK, které jsou rozebírané v následující kapitole.

⁹³ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 82

5 Případové konference

Interdisciplinární spolupráce mezi OSPOD a školou funguje i v případech tzv. případové konference. PK můžeme definovat jako „plánované, koordinované a pevně strukturované pracovní setkání rodičů, dítěte a odborníků, kteří pracují, pracovali nebo budou pracovat s ohroženým dítětem, jeho rodiči, popř. i s členy širší rodiny“.⁹⁴ PK souvisí se sanací rodiny, což znamená souhrn určitých činností, které mají za cíl předcházet ohrožení dítěte pod vedením multidisciplinárního týmu, který je tvořen jak pracovníky OSPOD, tak učiteli, psychology z pedagogicko – psychologické poradny nebo lékaři, apod.⁹⁵

PK je nejčastěji svolávána pracovníky OSPOD, a to na základě § 10 odst. 3 písm. e) ZOSPOD, kde je řečeno, že obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen svolávat PK k řešení záležitostí ohrožených dětí a jejich rodin za účasti dalších vyjmenovaných odborníků a institucí. Je-li to vhodné a účelné, účastní se PK i samo dítě, jinak jeho rodiče a jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte. Ovšem mohou se konat i PK bez účasti dětí a jejich rodičů, tedy jen setkání OSPOD a jiných odborníků. Vždy však probíhá za koordinace OSPOD, který PK svolává a odpovídá za výstupy.⁹⁶

Smyslem této spolupráce je vytvořit pomáhající síť odborníků, kteří rodině pomohou vyhodnotit situaci dítěte, jeho rodiny a pomoci definovat cíl a dospět k němu.⁹⁷

5.1 Typy případových konferencí

V praxi existují různé podoby PK, a to klasická, urgentní, motivační, metodická a expertní.

Nejčastější podobou PK je tzv. klasická, která se skládá z úvodní, průběžné a závěrečné. Během úvodní PK jde o první setkání rodičů, dítěte a odborníků, kdy dojde ke stanovení cíle, prostředků k jeho dosažení a plánu, který bude později vyhodnocován. Je řečeno, jaké jsou příčiny ohrožení dítěte v rodině a co je možné zlepšit.⁹⁸ Další částí klasické PK je průběžná PK, která je společným druhým či dalším setkáním odborníků a rodičů s dítětem. Během průběžné PK dochází k vyhodnocení situace dítěte a k vyhodnocení plánu stanoveného během klasické PK. Dají se doladit nedostatky, říci, kde jsou v péči o dítě rezervy a případně stanovený plán zpřesnit. V případě závěrečné konference jde o poslední společné setkání účastníků, kde se vyhodnotí celá situace dítěte a rodiny, vytvoří se další, aktuální plán práce

⁹⁴ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. 2012, str. 14

⁹⁵ Tamtéž, str. 12

⁹⁶ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015, str. 116

⁹⁷ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. 2012, str. 15

⁹⁸ Tamtéž, str. 34

s dítětem (například aby byl udržován kontakt s OSPOD v rámci nařízeného soudního dohledu).⁹⁹

Dalším typem je urgentní PK. Ta je svolána, pokud je dítě nutné odebrat z rodiny, protože je aktuálně ohroženo, lze předpokládat, že bude v blízké budoucnosti ohroženo (například pokud bylo odebráno z rodiny předběžným opatřením) nebo situace dítěte a rodiny potřebuje okamžité poskytnutí služeb OSPOD.¹⁰⁰ Svolává se ve lhůtě 3 – 4 pracovních dnů od zjištění rizikové situace. Dojde ke zpracování krátkodobého plánu a stanoví se termín následující PK.¹⁰¹

Motivační PK má za cíl motivovat rodiče dítěte k určité změně tak, aby nedocházelo k dalším problémům. V tomto případě spolupracuje s rodiči OSPOD na plánu, který byl vytvořen na některé z výše zmíněných PK, aby se nezhoršovala situace dítěte a nedošlo k odebrání dítěte z rodiny.¹⁰²

V případě komplikovaného případu ohrožení dítěte může být krajským úřadem, magistrátem nebo OSPOD svolána metodická PK. Tento typ slouží především ke konzultaci odborníků, kteří mají s rodinou nějaké zkušenosti a mohou poskytnout návrh řešení, které je vybráno na klasické PK, která této následuje.

Expertní PK je postavena na podobném principu jako metodická. Jejím účelem je zejména získat nezávislou radu či doporučení při konkrétním problému. Přichází v úvahu u zvláště závažných případů. Jde například o konzultaci se soudními znalci. U této ani předchozí PK nejsou zpravidla rodiče přítomni.

Je třeba odlišit PK od výchovné komise, jelikož tyto pojmy mohou často splývat v jeden. Jde však o odlišné instituty.

Výchovnou komisí můžeme označit společné jednání, kterého se účastní ředitel školy, třídní učitel, výchovný poradce, OSPOD, zákonný zástupce žáka a případně i pedagogicko – psychologická poradna. Výchovná komise je svolávána ředitelem školy v případě potřeby, a to zejména při výchovných nebo vzdělávacích problémech žáků. Není svolávána pro řešení problému, ale pro předání rady, doporučení všem stranám. Výchovná komise by měla být ošetřena ve školním řádu a měla by být pouze orgánem poradním.¹⁰³

Výchovnou komisi například může svolat ředitel školy v případě záškoláctví, a to od hranice 10 neomluvených hodin. Podle charakteru a závažnosti záškoláctví se účastní

⁹⁹ Tamtéž, str. 35

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 36

¹⁰¹ Tamtéž, str. 37-38

¹⁰² Tamtéž, str. 38-39

¹⁰³ Mají na to!: *Výchovná komise*. [online]. [cit. 2017-12-01] Dostupné na: <http://www.majinato.cz/pdf/19-vychovna-komise.pdf>

i zástupce OSPOD. Ten však nemá žádnou povinnost účastnit se takové výchovné komise, je to zcela na jeho uvážení.¹⁰⁴

5.2 Principy případových konferencí

Při PK se jedná především s rodiči a odborníky a nejedná se o projednání lehké. Je proto třeba si vymezit principy, kterými se PK řídí. Následující principy mají za cíl udržet během konference pocit bezpečí a dobré podmínky pro spolupráci.

Jedním ze základních principů je respektování toho, že každá rodina je něčím specifická a každá rodina je různá. Pracovníci by se tak měli oprostít od předsudků a stereotypů v práci s rodinami.¹⁰⁵ Stejně tak by účastníci PK měli navzájem sdílet informace, které se týkají cíle PK a spolupracovat jako jeden tým. S tím souvisí i princip partnerství rodičů a odborníků.¹⁰⁶ Rodiče, jako nepostradatelní účastníci PK, mají znát svou odpovědnost zejména za dodržení plánu, který je na konferenci vypracován.¹⁰⁷

Aby měla PK smysl, měli by se účastníci zaměřit na reálnou změnu situace. Při posuzování předmětné situace je důležité dbát na potřeby dětí, nikoliv na rodičovské potřeby nebo selhání. Rodiče by měli být ke zlepšení situace řešené na PK motivováni.¹⁰⁸

Mezi principy patří respekt k různostem a specifickým potřebám rodin, žádné předsudky, sdílení informací v rámci spolupráce všech účastníků, partnerství rodičů a odborníků, dodržení struktury PK a závaznost plánu vytvořeného v rámci konference. PK by měla být zaměřena na potřeby dětí, ne rodičů, a hlavně na reálnou změnu situace.¹⁰⁹

¹⁰⁴ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář.* 2015, str. 75

¹⁰⁵ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou.* 2012, str. 20

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 24-25

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 27

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 28-31

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 19-30

6 Modelový případ oznamovací povinnosti: záškoláctví a šikana

Šikana a záškoláctví patří mezi situace, které se typicky projevují ve škole. Škola následně řeší, zda tyto situace dosahují takové intenzity, že je nedokáží řešit samy a využijí své oznamovací povinnost na základě ustanovení § 10 odst. 4 ZOSPOD. Proto je vhodné si tyto typické situace nejprve teoreticky popsat a následně bude teoreticky vymezen postup tak, jak je stanoven například metodickými pokyny MŠMT.

6.1 Co je šikana a záškoláctví

Šikanu, jako „*agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učitelů, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně*“, můžeme dělit na přímou nebo nepřímou (např. vyloučení ze společnosti).¹¹⁰ Šikana jako taková ohrožuje sledované cíle a zásady ve škole. Důraz je proto třeba klást na rozvíjení kvalitních a otevřených vztahů mezi žáky a na schopnost pedagogů rozpoznat šikanu od ostatních druhů „škádlení“.¹¹¹

Záškoláctví je jev, kdy žák úmyslně, bez omluvitelného důvodu a bez vědomí rodičů nechodí do školy a v té době se nenachází ani doma.¹¹² Při záškoláctví je rozdíl mezi omluvenou a neomluvenou nepřítomností. Omluvená nepřítomnost je taková, kterou učitel nebo jiný oprávněný zástupce školy dovolil. Neomluvená je naopak taková, k níž nikdo takový svolení nedal. Záškolák je tedy takový žák, který nemá pro absenci důvod.¹¹³ Omlouvání nepřítomnosti se mimo jiné řídí školním řádem.¹¹⁴

6.2 Řešení šikany

Při zjišťování šikany je její obětí a agresorovi nejbližší učitel, který má sám vyhledávat příznaky šikany, a to i nepřímé. Mezi základní předpoklady zjištění šikany patří právě schopnost učitele poznat, že je žák skutečně šikanován. K tomu je nejhodnější dozor

¹¹⁰ MŠMT: *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních* [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/file/38988/>

¹¹¹ MŠMT: *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních*, č. j. MSMT-22294/2013-1 [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na: www.msmt.cz/file/30376_1_1/

¹¹² PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 2009, str. 382

¹¹³ KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 2005, str. 44

¹¹⁴ MŠMT: *Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví*, č. j.: 10 194/2002-14. [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicky-pokyn-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-jednotnemu-postupu-pri-uvolnovani-a-omlouvani-zaku-z-vyucovani-prevenci-a-postihu-zaskolactvi-predkladaci-zprava-a-text-pokynu>

o přestávkách.¹¹⁵ Při tomto dozoru by učitelé měli ve své škole vytipovat potenciální místa, kde by se šikana mohla objevit, aby jí mohlo být včas zabráněno.¹¹⁶

Poté, co se učitel o šikaně dozví, buď svým vlastním vyhledáváním¹¹⁷, od spolužáků, agresora či přímo od oběti, měl by zvážit situaci.¹¹⁸ Zejména zda jde o šikanu, či jiné problémy, tak závažné, že je škola není schopna řešit v rámci vlastních kompetencí a pravomocí, a pak může nastoupit OSPOD jako další možnost, jak věc řešit.¹¹⁹ Situaci je třeba posoudit také podle programu proti šikanování, který vytváří každá škola.¹²⁰

Škola může při řešení zejména pokročilé šikany využít několika možností. Může žákovi, který šikanuje, uložit některé z výchovných opatření, snížit známku z chování, vyloučit ze školy po výchovné komisi atd., nebo může kontaktovat OSPOD, který může zahájit práci s rodinou.¹²¹

Pokud škola dospěje k názoru, že je třeba věc oznámit na OSPOD, potom kontaktuje kurátora pro děti a mládež (dále jen „kurátor“) buď přímo sepsanou zprávou o dané situaci, nebo zvolí nejprve kontakt telefonický a zprávu o situaci pošle později.¹²²

Po přechodím postupu by kurátor měl navštívit školu, rodinu problémového žáka a okolí, kde problémový žák vyrůstá, aby zjistil o jeho prostředí co nejvíce. Pokud dojde k závěru, že se nejedná o nic závažného, celou věc ukončí. Pokud však zjistí, že by dítě mohlo spadat pod ustanovení § 6 ZOSPOD, je dítě odesláno na vyšetření k psychologovi nebo psychiatrovi, který doporučí následující postup. Jako výchovné opatření, které může být na základě zjištěných skutečností uloženo, je například dohled nebo ústavní výchova, pokud s ní rodiče souhlasí, protože nezvládají svou výchovu, nebo ji nařídí soud.¹²³

Při řešení šikany škola spolupracuje také s Policií ČR v případě, že jednání, kterého se šikanující žák dopustil, by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo dokonce trestného činu.¹²⁴ Škola nemusí umět rozeznat přesně znaky trestného činu nebo přestupku, ale měla by

¹¹⁵ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. 2003, str. 100

¹¹⁶ Tamtéž, str. 100

¹¹⁷ Tamtéž, str. 62

¹¹⁸ Tamtéž, str. 63

¹¹⁹ Komenský: *Odborný časopis pro učitele základní školy*, 2015, 140 (01) [online]. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: https://katedry.ped.muni.cz/pedagogika/wp-content/uploads/sites/17/2016/01/komensky_01_140_tisk.pdf

¹²⁰ MŠMT: *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních* [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/file/38988/>

¹²¹ Tamtéž.

¹²² BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. 2003, str. 177

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ VESELÁ, Michaela, POSPÍŠILOVÁ, Kateřina. *Spolupráce školy s Policií a orgány sociálně-právní ochrany dětí při řešení školní šikany*. [online]. [cit. 2017-12-05]. Dostupné na: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1403865664.pdf>

poznat, že se jedná o chování, které je nebezpečné.¹²⁵ Stejně tak šikanu, ke které došlo při vyučování, oznámí rodičům žáka, který šikanoval, i rodičům žáka, který byl šikanován.¹²⁶

Pokud by škola neoznámila šikanu, která však musí trvat po určitou dobu nebo jednorázově, ale s vyšší intenzitou, následovaly by sankce uvedené v kapitole č. 4.2.¹²⁷

Vzhledem k výše uvedenému postupu je třeba zmínit, že existují minimální požadavky na školu pro řešení šikany vyjádřené v Metodickém pokynu MŠMT k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních. Tyto požadavky zahrnují orientaci v problematice šikanování, alespoň jednoho odborníka na řešení šikany, spolupráci s jinými organizacemi jako je pedagogicko – psychologická poradna, středisko výchovné péče apod., aktivní spolupráce s rodiči, určitá pravidla zakotvující zákaz šikany ve školním řádu, zajištěný dozor v prostorách školy a plán vzdělávání pedagogů v oblasti prevence šikany.¹²⁸

6.3 Záškoláctví

Se záškoláctvím nejdříve přijde do kontaktu třídní učitel, který vede evidenci školní docházky své třídy. Pokud není absence ve škole omluvena nebo je zvýšená, kontaktuje třídní učitel výchovného poradce působícího na škole. U omluvené absence lze přezkoumat její věrohodnost. U neomluvené absence se potom rozlišují v podstatě 4 případy: neomluvená absence do 10 hodin, nad 10 hodin, nad 25 hodin a opakované záškoláctví.¹²⁹ Opět tedy platí, že musí jít o záškoláctví trvající delší dobu nebo musí být vyšší intenzity tak, aby nepříznivě ovlivnilo vývoj dítěte. V tomto případě se také škola řídí zásadou subsidiarity, tedy nejdříve mají být vyčerpány prostředky, které má k dispozici škola.¹³⁰

Neomluvená absence do 10 hodin se řeší pohovorem se zákonným zástupcem žáka. Pokud neomluvená absence přesáhne 10 hodin, je svolána výchovná komise, které se mimo jiné účastí (dobrovolně) i OSPOD. Při neomluvené absenci nad 25 hodin se bez dalšího učiní oznámení na příslušný OSPOD o pokračujícím záškoláctví. V případě opakovaného záškoláctví, zvláště pokud již byli zákonní zástupci stíháni pro přestupek podle ustanovení § 182a odst. 1 písm. a) bod 3 zák. č. 561/2004 Sb., školského zákona, lze podat trestní

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ MŠMT: *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních* [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/file/38988/>

¹²⁷ VESELÁ, Michaela, POSPÍŠILOVÁ, Kateřina. *Spolupráce školy s Policií a orgány sociálně-právní ochrany dětí při řešení školní šikany*. [online]. [cit. 2017-12-05]. Dostupné na: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1403865664.pdf>

¹²⁸ MŠMT: *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č. j. MSMT-22294/2013-1* [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na: www.msmt.cz/file/30376_1_1/

¹²⁹ MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana dětí v každodenní práci školy*. 2007, str. 17-18

¹³⁰ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. 2015, str. 75

oznámení na Policii ČR pro trestný čin ohrožování výchovy dítěte podle ustanovení § 201 zák. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.¹³¹ Omlouvání nepřítomnosti jako takové řeší školní řád. Škola musí zjišťovat příčiny záškoláctví a hlavně o možném postupu jednat s rodiči.¹³²

To, že dítě do školy nedochází, zanedbává docházku, samo o sobě neznamená, že se jedná o dítě podle ustanovení § 6 ZOSPOD. Proto OSPOD v souladu se zásadou subsidiarity může nastoupit, pokud aktivity vyvíjené školou nepřispěly ke zlepšení.¹³³

Pokud je tedy záškoláctví dítěte oznámeno na OSPOD, ten zařadí dítě do evidence a zahájí s rodinou práci podle ZOSPOD a vychází přitom z dokumentace, kterou poskytne škola a kterou pořizovala během své snahy o vyřešení problému. Pokud je to potřeba, může OSPOD svolat i PK, které se účastní například i zástupci školy.¹³⁴

Záškoláctví je však nutno hlavně předcházet.¹³⁵ Školy jako takové se mohou záškoláctví bránit buď větší pozorností vůči žákům, u kterých hrozí potencionální záškoláctví nebo v případě, že se záškoláctví objevuje kvůli nevyhovujícím osnovám, tak takové osnovy upravit. Mimo to však je vhodné spolupracovat s vnějšími organizacemi, sociálními pracovníky (zvláště v případě, kde hrozí vyloučení¹³⁶) nebo „provozovat“ intervenční programy.¹³⁷

¹³¹ MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana dětí v každodenní práci školy*. 2007, str. 18-19

¹³² MPSV: *Informace MPSV k postupu organu sociálně-právní ochrany dětí v případech záškoláctví*, č. j. 2014/11306-231. [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na: https://www.mpsv.cz/files/clanky/26182/Informace_MPSV_k_postupu_organu_socialne-pravni_ochrany_deti_v_pripadech_zaskolactvi.pdf

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 2005, str. 56

¹³⁷ Tamtéž, str. 54

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce navazuje na část teoretickou a věnuje se konkrétním aspektům spolupráce OSPOD a základních škol při řešení výchovných a jiných problémů svých žáků. Důraz je kladen na kvalitu spolupráce a ochotu ke spolupráci, se kterou se setkávají pracovníci OSPOD a základních škol téměř každý den.

7 Cíle praktické části

Téma bakalářské práce je velmi rozsáhlé, a proto byl stanoven pro tuto část práce jeden cíl hlavní a několik dílčích, prostřednictvím kterých chceme dojít k cíli hlavnímu.

Hlavním cílem je tedy zjistit zda, a případně jaké, se ve spolupráci mezi těmito institucemi vyskytují nedostatky v okrese Ústí nad Orlicí.

Vedle tohoto hlavního cíle byly voleny i cíle dílčí, které jsou následující. Šlo o to určit, z jakých důvodů nejčastěji dochází k této spolupráci a jaká je intenzita u jednotlivých druhů interdisciplinární spolupráce popsanych v teoretické části.

Školy v rámci zásady subsidiarity mají danou záležitost řešit nejdříve uvnitř školy v rámci svých prostředků a poté se teprve obracet na OSPOD. Jedním z dílčích cílů je tak i skutečnost, zda školy postupují v rámci této zásady.

Dále šlo pak o zjištění názorů zástupců základních škol i OSPOD na tuto spolupráci, resp. zda v této spolupráce spatřují nějaké rezervy (u pracovníků OSPOD i s ohledem na případné legislativní změny).

Z tematické zprávy České školní inspekce vyplynulo, že školy se potýkají s nedostatkem informací o dalším postupu OSPOD v případě jejich žáka, což je jeden z důležitých aspektů interdisciplinární spolupráce. Dalším dílčím cílem proto bylo zjistit, jaká je informovanost základních škol ze strany OSPOD o jeho následném postupu a zda vůbec OSPOD informace poskytují.

Posledním dílčím cílem bylo stanovit, zda OSPOD vnímají své pravomoci jako dostatečné.

Ze získaných dat bychom chtěli vytvořit informaci, která by umožnila zlepšit spolupráci mezi základními školami a OSPOD v okrese Ústí nad Orlicí, a to zejména proto, že tato spolupráce je v mnoha případech stěžejní. To je dáno především tím, že školy, učitelé, mají během školního roku k dětem nejbližší a mohou snadněji pozorovat jejich chování, případně změny v chování. V závěru bychom navrhli řešení, které by mohlo této spolupráci pomoci k lepšímu fungování, s přihlédnutím k vytýkaným nedostatkům.

Výsledky praktické části by měly přispět konkrétním respondentům k jejich praxi. Mnoho z nich projevilo zájem o výsledky bakalářské práce s tím, že s nimi nikdo na toto téma nehovořil.

Výzkumný problém je v tomto případě deskriptivní. Jde o takový výzkumný problém, který se ptá na to, jaké něco je.¹³⁸

¹³⁸ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2000, str. 26

8 Výzkumné otázky

S ohledem na výše zmíněné cíle bakalářské práce byly stanoveny výzkumné otázky. Jelikož výzkum probíhal ve dvou fázích, u dvou institucí, kterým byly kladeny různé otázky s ohledem na cíle práce, jsou i výzkumné otázky rozděleny do dvou částí.

První část se týká dotazníkového šetření na základních školách, kdy byli dotazováni výchovní poradci, případně metodici prevence nebo ředitelé. Pro tento účel byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

- 1) Jaká je intenzita spolupráce mezi OSPOD a základními školami v okrese Ústí nad Orlicí z pohledu jednotlivých základních škol?
- 2) Jak školy postupují v případě řešení problémů svých žáků?
- 3) Jaké jsou nejčastější důvody spolupráce základních škol a OSPOD z pohledu základních škol?
- 4) Jak zástupci škol vnímají tuto spolupráci?
- 5) Jaká je informovanost základních škol o následném postupu OSPOD?

Druhá část se týká rozhovorů s kurátory na obecních úřadech s rozšířenou působností v okrese Ústí nad Orlicí. Pro tento účel byly stanoveny následující výzkumné otázky:

- 6) Jaké jsou nejčastější důvody spolupráce mezi OSPOD a základními školami z pohledu OSPOD?
- 7) Jaká je intenzita spolupráce mezi OSPOD a základními školami z pohledu OSPOD?
- 8) Jaká je vzájemná informovanost OSPOD a základních škol?
- 9) Jak tuto spolupráci kurátoři vnímají, a to včetně legislativního hlediska této spolupráce?
- 10) Jak vnímají OSPOD své pravomoci?

Výzkumné otázky byly v jednotlivých částech praktické části realizovány prostřednictvím konkrétnějších otázek, které jsou v kapitole 10. vždy u dané výzkumné otázky uvedeny.

9 Charakteristika výzkumného souboru a metod sběru dat

Praktická část byla realizována ve dvou fázích. Nejprve ve spolupráci se zástupci základních škol prostřednictvím dotazníku a následně se zástupci OSPOD prostřednictvím rozhovorů. Výzkumný soubor tedy tvořili výchovní poradci, případně metodici prevence, působící na základních školách, kterým byl dotazník zaslán e-mailem, a kurátoři působící na obecních úřadech s rozšířenou působností v okrese Ústí nad Orlicí, se kterými byl veden rozhovor.

Jelikož je v praktické části využíván jak dotazník, tak rozhovor, nelze tedy jednoznačně říci, zda jde o výzkum kvalitativní nebo kvantitativní. Lze ho však charakterizovat jako výzkum smíšený, který zahrnuje jak kvalitativní (rozhovor), tak kvantitativní (dotazník) prvky.¹³⁹ Oba druhy výzkumů se doplňují a umožňují lepší poznání skutečnosti.¹⁴⁰

Jak bylo zmíněno výše, praktická část byla realizována v okrese Ústí nad Orlicí. Okres Ústí nad Orlicí se rozkládá na severovýchodním výběžku Pardubického kraje s rozlohou 1.267 km².¹⁴¹ K 31. prosinci 2016 bylo v okrese 138.038 obyvatel a z toho 12.179 žáků základních škol.¹⁴²

Okres Ústí nad Orlicí má 115 obcí¹⁴³, a z toho 6 obcí s rozšířenou působností, ve kterých se nachází dotazované OSPOD. Jedná se o Ústí nad Orlicí, Žamberk, Králíky, Vysoké Mýto, Českou Třebovou a Lanškroun.¹⁴⁴ Poloha jednotlivých obcí s rozšířenou působností je viditelná na mapě uvedené v příloze č. 1.

9.1 Dotazníkové šetření

V první fázi bylo využito dotazníkové šetření, kterým byli dotazováni výchovní poradci, případně i metodici prevence a výjimečně ředitelé, na základních školách v okrese Ústí nad Orlicí. Pro tyto účely byly voleny klasické základní školy, tedy ne speciální školy a též ne školy, které tvoří necelý první stupeň, a to z toho důvodu, že vzhledem ke své velikosti a počtu žáků budou mít s OSPOD zanedbatelnou zkušenost. Výběr tedy nebyl náhodný. Po vyřazení výše zmíněných škol zůstal výzkumný vzorek o počtu 32 základních

¹³⁹ PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2012, str. 161

¹⁴⁰ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 2009, str. 112

¹⁴¹ Český statistický úřad: *Charakteristika okresu Ústí nad Orlicí*. [online]. [cit. 2018-04-06]. Dostupné na: https://www.czso.cz/csu/x/charakteristika_okresu_usti_nad_orlici

¹⁴² Český statistický úřad: *Časová řada vybraných ukazatelů za okres Ústí nad Orlicí (2000–2017)*. [online]. [cit. 2018-04-06]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/documents/11272/29135545/CZ0534.pdf/707891a6-4c1e-4c89-8f93-00f6998b3907?version=1.25>

¹⁴³ Tamtéž

¹⁴⁴ Města, obce: *Okres Ústí nad Orlicí*. [online]. [cit. 2018-04-06]. Dostupné na: <http://mesta.obce.cz/vyhledat2.asp?okres=3611&vzhlad=ul>

škol. Celkem bylo tedy rozesláno 32 dotazníků, přičemž se vrátilo 28 (tj. 87,5% návratnost). Dotazníkové šetření probíhalo od konce měsíce února 2018 do konce měsíce března 2018.

V úvodu dotazníku byli zvolení respondenti seznámeni s tématem a obsahem bakalářské práce. Byli také upozorněni na skutečnost, že dotazníky budou zpracovávány zcela anonymně.

Dotazník, jako metoda pedagogického výzkumu, je charakterizován jako „*soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně*“¹⁴⁵. Ve výzkumu byly použity otázky uzavřené, otevřené i polouzavřené.¹⁴⁶

Metoda dotazníku byla zvolena ze dvou důvodů. Jedním z nich byla menší časová náročnost pro respondenty, kteří jsou jako učitelé, resp. výchovní poradci (příp. metodici prevence a ředitelé) časově více vytíženi. Dalším z důvodů je, že zkušenosti respondentů uvedené v dotazníku sloužily jako podklad pro zpracování otázek do rozhovorů se zástupci OSPOD.

Mimo výše uvedené výhody má dotazník i jisté rezervy. Ty spočívají zejména v tom, že může být obtížné získat od respondentů dotazníky zpět a vyplněné dotazníky nemusí být vyplněny pravdivě.¹⁴⁷

9.2 Rozhovory

Na předběžných výsledcích dotazníkového šetření byly postaveny otázky pro rozhovory s OSPOD. Pro tyto účely byli jako respondenti voleni kurátoři působící na jednotlivých OSPOD v okrese. Celkem se v okrese Ústí nad Orlicí nachází šest OSPOD s tím, že na dvou z nich působí kurátoři dva. Rozhovory byly realizovány v průběhu měsíce března 2018 a pokaždé se tak dělo na pracovišti daného kurátora. Pokud na daném sociálním odboru působili kurátoři dva, byly rozhovory provedeny s kurátory najednou. Rozhovory probíhaly nerušeně a bylo příjemné se všemi kurátory o dané problematice hovořit.

Kurátor je podle ustanovení § 31 ZOSPOD zaměstnancem obce s rozšířenou působností. Vykonává tzv. sociální kuratelu, která je zaměřená na péči o děti uvedené v § 6 písm. c) a d) ZOSPOD.¹⁴⁸

¹⁴⁵ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2007, str. 163

¹⁴⁶ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2000, str. 102 - 104

¹⁴⁷ Dotazník: online. [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na: <http://www.dotaznik-online.cz/>

¹⁴⁸ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 224

Rozhovor neboli interview, je charakterizován jako „metoda shromažďování dat o pedagogické realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta“.¹⁴⁹ Průběh rozhovorů se blížil spíše nestrukturovanému rozhovoru. Otázky byly předem připravené, ovšem byl dán prostor pro vyjádření k problematice i mimo rozsah těchto otázek. Často konverzace zamířila i k jiným zajímavým aspektům práce kurátora.

Metoda rozhovoru byla zvolena zejména kvůli hlubší analýze zkušeností kurátorů a také určité „konfrontaci“ s výsledky dotazníkového šetření na základních školách.

Na počátku každého rozhovoru byli respondenti upozorněni na anonymní zpracování výsledků rozhovoru a byli dotázáni na možnost nahrávání daného rozhovoru. Většina z nich s nahráváním na diktafon souhlasila, jeden respondent však požadoval nahrávání v podstatě až po provedení rozhovoru s tím, že mi obsah poté převypráví na již zapnutý diktafon (v příloze č. 3 jde o rozhovor č. 5). Další respondent vyjádřil nesouhlas s jakýmkoliv doslovným přepisem rozhovoru, jelikož celý rozhovor považoval za neformální rozpravu, proto nebude přepis v příloze uveden (v příloze č. 3 jde o rozhovor č.6).

¹⁴⁹ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2007, str. 182

10 Výsledky výzkumu

Jak již bylo uvedeno výše, výzkum byl rozdělen do dvou částí, a to výzkum na základních školách a výzkum ve spolupráci s kurátory. Proto i následující interpretace získaných dat bude rozdělena do dvou částí. Otázky u obou částí se mírně liší, což bylo způsobeno formulací otázek pro OSPOD založenou na odpovědích získaných od základních škol.

10.1 Výsledky dotazníkového šetření na základních školách

Dotazník směřovaný základním školám byl tvořen 12 položkami, které vycházely z teoretické části, případně z literatury. Cílem bylo mimo jiné zjistit postoj škol ke spolupráci, a jaké spatřují rezervy. Zjišťovány byly také údaje o intenzitě a důvodech spolupráce.

Jak již bylo zmíněno výše, dotazník vyplnilo 27 respondentů, přičemž 1 odpověděl, že se spoluprací s OSPOD nemá vůbec žádné zkušenosti.

Následující text bude rozdělen podle výše uvedených 10 výzkumných otázek, v rámci kterých budou shrnuty odpovědi základních škol, kterých se nám dostalo.

Výzkumná otázka č. 1, která zněla „**Jaká je intenzita spolupráce mezi OSPOD a základními školami v okrese Ústí nad Orlicí z pohledu jednotlivých základních škol?**“, byla v dotazníku prezentována v položkách č. 1, 11 a 12.

Položka č. 1 směřovala ke zjištění údaje o tom, jak často školy spolupracují s OSPOD a byla dána možnost výběru z více odpovědí.

„V jakých časových intervalech realizujete spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí?“

Většina respondentů na tuto otázku odpověděla, že spolupracují s OSPOD jednou za měsíc nebo čtvrtletně. Další nejčtenější odpovědí bylo, že spolupracují dvakrát za měsíc a následovala možnost spolupráce dle aktuální potřeby. Tři respondenti uvedli, že spolupracují s OSPOD výjimečně, jelikož se jedná o menší školy. Dvě školy svou odpověď doplnily o skutečnost, že se s OSPOD scházejí na společných schůzkách alespoň 2x ročně.

Položka č. 11 se týká jedné z forem spolupráce, a to PK a pravidelnosti jejich konání a důvodů konání.

„Jak často se konají případové konference a z jakých důvodů?“

Zde nejvíce odpovědí získala možnost „jednou za čtvrtletí“. Následovala varianta „podle potřeby“. Ve třech případech se konají jednou na pololetí a ve dvou případech respondenti odpověděli, že PK se konají výjimečně (u menších škol). V jednom případě se konají dokonce dvakrát za čtvrtletí.

V důvodech konání PK opět převážilo jednoznačně záškoláctví. V menším rozsahu následovala šikana a zneužívání návykových látek. Zcela výjimečně byl zmíněn případ syndromu CAN, výchovné problémy, špatná komunikace s rodiči a rodinná situace žáka.

Stejně tak jako předchozí otázka, i položka č. 12 se týká jedné z forem spolupráce a to povinnosti škol umožnit sociálnímu pracovníkovi rozhovor s dítětem v prostorách školy.

„Je využívána možnost sociálních pracovníků k rozhovoru s dítětem v prostorách školy na základě ustanovení § 52 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí?“

V pěti případech bylo odpovězeno, že k této formě spolupráce nedochází vůbec. Následovaly vyvážené odpovědi „spíše ne“ a „ano“. O jednoho respondenta však převážila odpověď „spíše ne“. V jednom případě byl dotazník doplněn o komentář „dříve docházeli, nyní minimálně, ale škola by to uvítala“. Poměry jednotlivých odpovědí respondentů jsou znázorněny v následujícím grafu.

Graf č. 1: Rozhovory pracovníků OSPOD se žáky v prostorách školy

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Výzkumná otázka č. 2, tedy „**Jak školy postupují v případě řešení problémů svých žáků?**“ byla u škol zjišťována v dotazníku prostřednictvím položek č. 2, 3 a 5.

Položka č. 2 směřovala na postup škol v konkrétních případech, kdy má škola řešit problém svými prostředky a teprve až je vyčerpá, má věc oznámit OSPOD. Setkáváme se však i s názorem, že školy raději přesouvají věc na OSPOD bez tohoto postupu.

„Pokud se objeví závažnější problémy s žáky, řešíte tuto záležitost spíše uvnitř školy nebo se raději obracíte na orgán sociálně-právní ochrany dětí?“

Většina respondentů odpověděla, že problémy řeší nejdříve v rámci školy, případně školního poradenského pracoviště nebo v rámci výchovných komisí. U těchto respondentů byla také zdůrazňována práce s rodinou. Pouze 6 respondentů uvedlo, že se rovnou, bez dalšího, obrací na OSPOD.

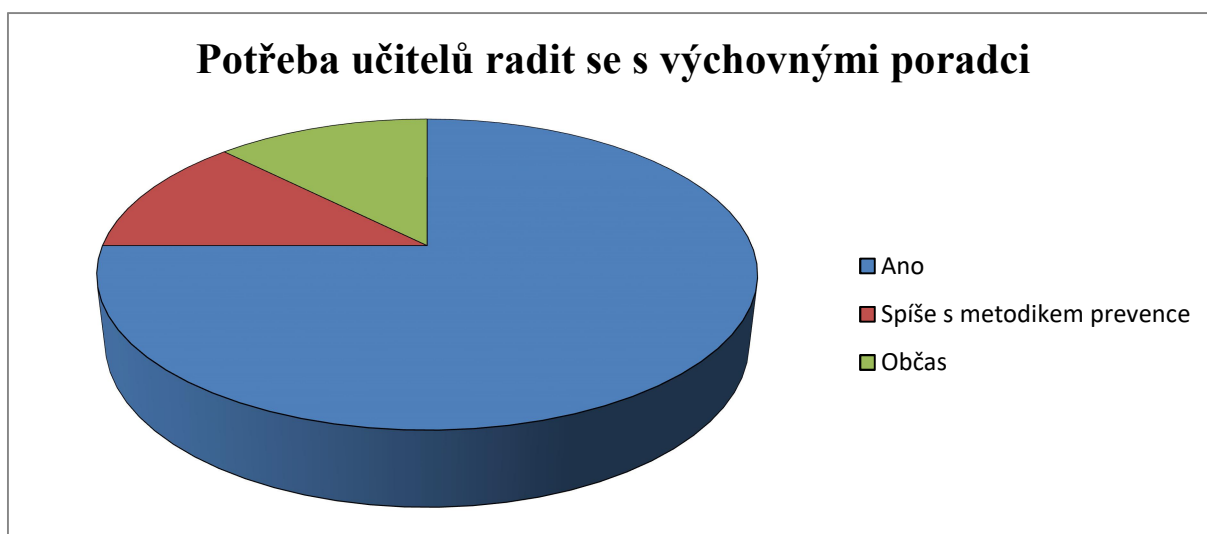
Položka č. 3 reflektuje ochotu učitelů řešit problém a spolupracovat v rámci školy.

„Obracejí se na Vás učitelé, zejména ti třídní, při výchovných problémech žáků?“

V rámci této otázky jednoznačně převažovaly odpovědi „ano“. Jeden respondent dodal, že se snaží řešit problémy včas a s chladnou hlavou. Případně respondenti dodávali, že spolupracují s pedagogicko – psychologickou poradnou nebo střediskem výchovné péče. Ve 3 školách se častěji obracejí učitelé na metodika prevence. Další 3 školy uvedly, že se na ně učitelé obracejí při výchovných problémech žáků jen občas. Poměr odpovědí je znázorněn v následujícím grafu.

Graf č. 2: Potřeba učitelů radit se s výchovnými poradci

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Položka č. 5 míří na problematiku nedostačujícího telefonického kontaktu.

„Jakou formou se obracíte na orgán sociálně-právní ochrany dětí?“

Někteří respondenti uváděli i více možností, ale jednoznačně nejčastěji se vyskytuje forma telefonická. V polovině případů i forma listinná. Možnost osobního kontaktu nevyužívá nikdo z respondentů. Jeden z respondentů uvedl, že nejdříve využijí e-mailovou komunikaci a poté zašlou písemnou zprávu, případně využívají e-mailovou komunikaci v případě, že potřebují radu obecného charakteru. Další respondent dále uvedl, že využívá pro tuto komunikaci datovou schránku.

Na výzkumnou otázku č. 3 odpovídala dotazníková položka č. 4. Šlo o otázku **„Jaké jsou nejčastější důvody spolupráce základních škol a OSPOD z pohledu základních škol?“**

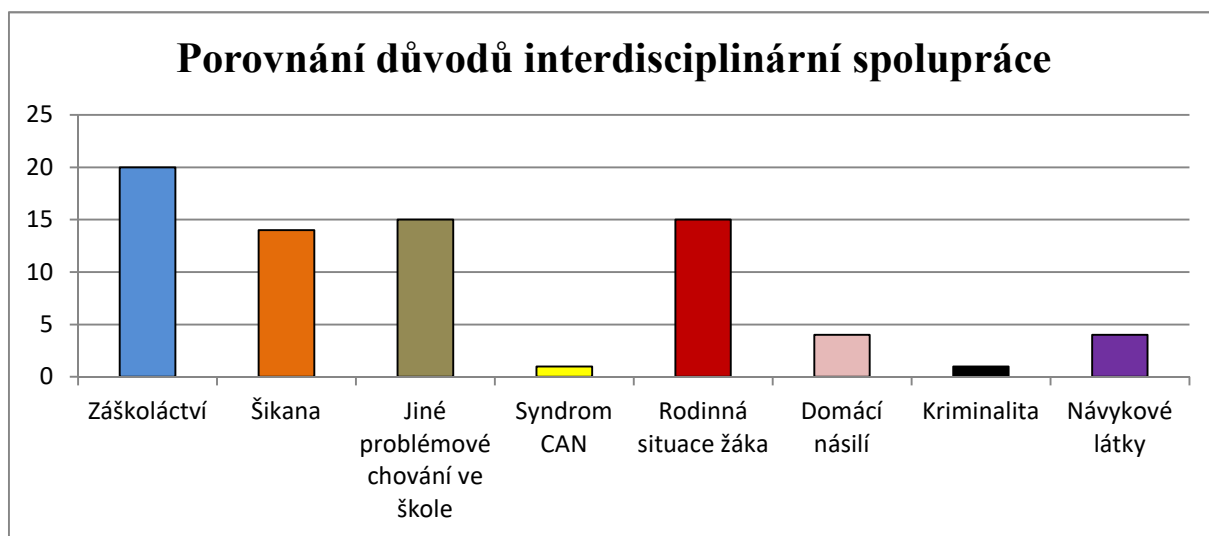
Položkou č. 4 zjišťujeme nejčastější důvod spolupráce mezi školami a OSPOD. Základní školy volily v rámci této otázky více odpovědí.

„V jakých případech (z jakých důvodů) nejčastěji volíte tuto spolupráci?“

Naprostou nejčastější příčinou spolupráce škol a OSPOD je záškoláctví a těsně za ním jiné problémové chování ve škole (vyrušování, neuposlechnutí učitele, nenošení pomůcek,...), rodinná situace žáka a šikana. Méně častými důvody je zneužívání návykových látek a domácí násilí. Naopak nejméně častým je syndrom CAN a kriminalita žáka. Poměr jednotlivých důvodů je znázorněn v následujícím grafu. Každá škola uváděla několik nejčastějších důvodů.

Graf č. 3: Porovnání důvodů interdisciplinární spolupráce podle základních škol

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Výzkumná otázka č. 4 zněla „**Jak zástupci škol vnímají tuto spolupráci?**“. V dotazníku byla vyjádřena položkami č. 6, 7, 8 a 9.

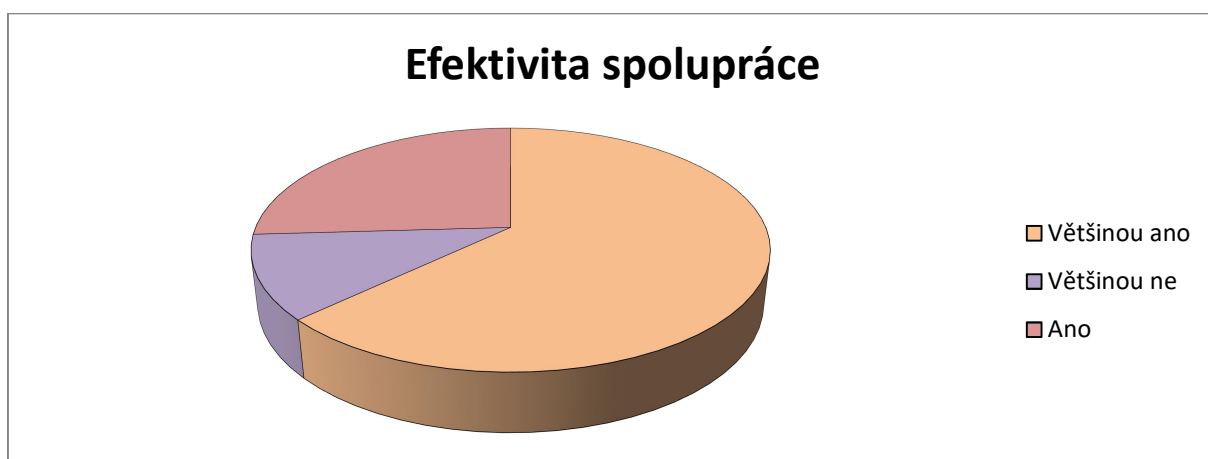
Položka č. 6 zjišťuje efektivitu spolupráce mezi základními školami a OSPOD.

„Vede tato spolupráce ke zlepšení „výchovných problémů“ (je výsledkem této spolupráce změna problémů k lepšímu)?“

Stejně tak, jako u předchozí otázky, i u této jednoznačně převažuje jedna odpověď, a to odpověď „většinou ano“. Třikrát se objevila odpověď „většinou ne“ a jen sedmkrát jednoznačné „ano“. Efektivita je vyznačena v následujícím grafu.

Graf č. 4: Posouzení spolupráce základními školami jako efektivní

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Položka č. 7 již směřuje k samotné kvalitě spolupráce.

„Spatřujete v této spolupráci nějaké rezervy, možnosti zlepšení? Pokud ano, jaké?“

Tato otázka byla první, která poskytovala větší prostor pro vyjádření respondentů, proto jsou odpovědi velmi různorodé. Respondenti upozorňují na zdlouhavé řešení problémů, na nedostatek pravomocí OSPOD, nedostatek zpětné vazby (v konkrétních případech šlo o nedostatek informací o práci s rodinou, o informaci, na koho se obracet v případě svěřeni do péče nebo že vůbec ke svěřeni do péče došlo a nedostatek informací o působení na zákonného zástupce) nebo na rozdílný přístup kurátora – muže a kurátorky – ženy. Muži jsou údajně více autoritativní než mírné ženy. Další rezerva byla vnímána v tom, že sociální pracovník hájí rodinu nebo že škola není vnímána jako rovnocenný partner v řešení problémů, přičemž OSPOD tvrdí, že má oporu v zákoně. Častým nedostatkem bylo vnímáno samotné

řešení problémů. Nejde ze strany OSPOD o řešení akutní, rychlé. Nepříjemná situace se tak protahuje a komunikace je zdlouhavá.

Položka č. 8 zjišťuje postoj a zkušenosti zástupců základních škol s touto spoluprací.

„Jak hodnotíte tuto spolupráci? Máte nějaké pozitivní nebo negativní zkušenosti?“

Zde se již vyskytovaly i pozitivní ohlasy na interdisciplinární spolupráci. Respondenti byli se spoluprací spokojeni, například i s faktem, že OSPOD pomáhají při pořádání různých besed ve škole, jsou ochotní a snaží se pomoci. Někteří naopak od předchozí otázky vyzdvihují rychlé řešení problémů. A někteří právě naopak poukazují na zdlouhavý proces, množství administrativy nebo na to, že OSPOD měl dříve více pravomocí a zásahy byly tudíž efektivnější. Jako jedna z negativních zkušeností je zmiňována situace, kdy nezkušený sociální pracovník na podnět týkající se domácího násilí ze strany otce, kontaktoval matku, která všechno zapřela a navíc školu obvinila ze zasahování do rodinných záležitostí.

Je nutné však podotknout, že reakce na spolupráci byly vesměs pozitivní a spolupráce byla vnímána jako efektivní. Velmi trefná poznámka byla, že vše je o přístupu lidí k dané věci.

Položka č. 9 souvisí s modelovým řešením šikany a záškoláctví uvedeným v teoretické části a zaměřuje se na praktické zkušenosti pracovníků s těmito jevy.

„Mezi zřejmě nejčastější, nejtypičtější problémy patří záškoláctví a šikana.¹⁵⁰ Máte nějaké zkušenosti se spoluprací s orgánem sociálně-právní ochrany dětí v tomto případě? Pokud ano, jaké jsou Vaše zkušenosti?“

U této otázky čtyři respondenti odpověděli, že v dotazované oblasti nemají žádné zkušenosti. Další odpověděli, že u řešení záškoláctví se OSPOD snaží, ale má málo pravomocí. Jde o rychlou a účinnou spolupráci. I rodiče prý na OSPOD slyší a poté se nějakou dobu snaží, ale ne všem to vydrží. Jeden respondent uvedl, že OSPOD při záškoláctví spolupracuje, ale současná legislativa řešení protahuje, což je ale vina systému, nikoli OSPOD. V jednom případě respondent uvedl, že v tomto případě působí jednotně s OSPOD, který pomáhá i působit na lékaře z hlediska dávání razítek.

Ve velkém množství případů se vyskytla zkušenost s PK, kdy OSPOD svolává PK, kde se ve spolupráci snaží o odstranění nebo potlačení závažných problémů.

¹⁵⁰ Česká školní inspekce. *Tematická zpráva: Spolupráce základních škol s OSPOD*. [online]. [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/TZ_ospod/html5/index.html?&locale=CSY

Další z krajních zkušeností bylo řešení záškoláctví, které po společných schůzkách s rodinou a OSPOD vedlo až k soudnímu dohledu nad rodinou.

Poslední 5. výzkumná otázka, která byla položena, zní „**Jaká je informovanost základních škol o následném postupu OSPOD?**“. Odpověď na tuto otázku jsme získávali prostřednictvím položky č. 10 v dotazníku.

Položka č. 10 reflektuje nedostatečnou informovanost ze strany OSPOD a jeho následného postupu.

„Jste dostatečně informováni o postupu ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí ve vztahu k Vaším žákům?“¹⁵¹

U odpovědí na tuto otázku již nebyl tak velký rozdíl jako u předchozích otázek. Odpovědi byly velice vyrovnané, o jednu odpověď převážila odpověď „ano“. Odpovědi jsou znázorněny v následujícím grafu.

Graf č. 5: Informovanost škol ze strany OSPOD

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

10.2 Výsledky rozhovorů s kurátory pro děti a mládež

Jak již bylo zmíněno výše, rozhovory byly prováděny s kurátory během měsíce března 2018 na příslušných obecních úradech obcí s rozšířenou působností. Šlo o rozhovory nestrukturované. Ačkoliv jsem měla předběžně připravené otázky, ke kterým bych se chtěla dostat, byl kurátorům ponechán dostatečný prostor pro vyjádření. K pokládaným otázkám jsem zároveň dodávala i svůj komentář s vysvětlením, jak jsem na otázky přišla.

¹⁵¹ Tamtéž.

Celkem bylo kurátorům předloženo 9 základních otázek. Některé byly shodné s otázkami předkládanými školám, některé naopak vycházely z předběžných výsledků dotazníků.

Na stanovenou výzkumnou otázku č. 6 odpovídala otázka č. 1 kladená kurátorům. Výzkumná otázka zněla „**Jaké jsou nejčastější důvody spolupráce mezi OSPOD a základními školami z pohledu OSPOD?**“.

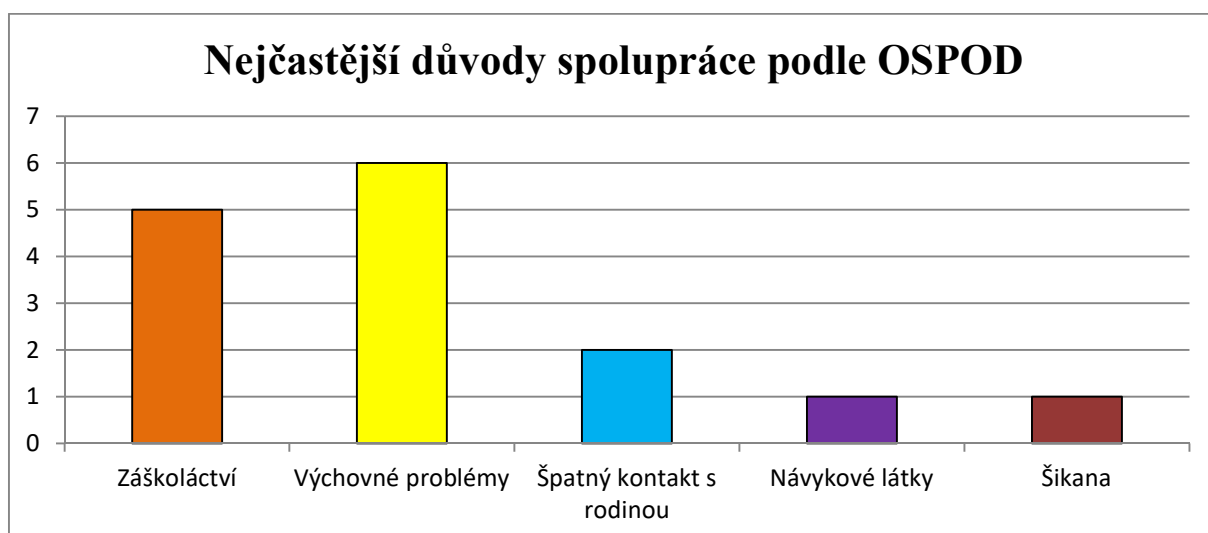
Otázka č. 1 byla shodná s otázkou kladenou základním školám.

„Z jakých důvodů Vás školy nejčastěji kontaktují?“

Nejčastější důvody spolupráce jsou znázorněny v následujícím grafu, který tyto důvody znázorňuje v okrese Ústí nad Orlicí.

Graf č. 6: Nejčastější důvody spolupráce podle OSPOD

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Mimo samotné údaje o důvodech spolupráce zmiňovaly OSPOD i jiné skutečnosti. U jednoho OSPOD se například do minulého roku záškoláctví vůbec nevyskytovalo, rozmohlo se až v novém školním roce. U jiného OSPOD je problém v souvislosti s výchovnými problémy, kdy je těžké odhadnout, zda jde u konkrétních jedinců o projev ADHD, nebo už jde o vážný výchovný problém. Další OSPOD se často setkává se šikanou, kde je ale problém hranice mezi škádlením a právě šikanou.

„Jaká je intenzita spolupráce mezi OSPOD a základními školami z pohledu OSPOD?“. Tak zní výzkumná otázka č. 7. Odpověď na ni byla zjišťována 2. otázkou kladenou kurátorům. Stejně tak jako předchozí otázka, byla také kladena základním školám.

„Jak často dochází ke spolupráci se školou?“

U této otázky se všechny OSPOD shodly, že jsou v kontaktu se školou v podstatě každý týden. Jedná se ať už o vyžádání zprávy o vývoji staršího případu nebo o kontakt v souvislosti s případem novým. Ve všech obvodech jsou ale školy, se kterými je intenzivnější spolupráce, i pokud se snaží hlásit problémy až moc brzy, a jsou školy, které se opravdu snaží řešit problémy v rámci školy. Jeden z OSPOD uvedl, že v případě aktuálního případu spolupracují i denně a poté si nechávají čtvrtletně posílat zprávy od školy o vývoji žáka.

Dva OSPOD dále uvedly, že mimo výše uvedenou spolupráci na konkrétních případech spolupracují i jinak. Jeden OSPOD například pořádá ve škole prezentace, kde si mezi sebou jednotliví zástupci vyjasní, co může dělat škola a co s tím následně může dělat OSPOD, aby bylo jasné vymezení kompetencí.

Druhý OSPOD se účastnil spolu se zástupci škol, soudů, lékařů a různých organizací (např. pro drogově závislé) jednou za rok velké porady. Mimo tuto velkou poradou pořádal menší setkání se školami ve svém obvodu alespoň třikrát do roka, kde si vyjasnili nejrůznější aspekty spolupráce. Šlo například o obsah zpráv podávaných školou, o vymezení kompetencí, jak má škola postupovat v konkrétních případech, atd.

Výzkumná otázka č. 8 zněla **„Jaká je vzájemná informovanost OSPOD a základních škol?“** a promítala se do otázek č. 4 a 5, které byly kladeny jednotlivým kurátorům.

Otázka č. 4 mívá na problém, že po žádosti OSPOD o sdělení informací nejsou školy ochotné informace poskytnout s odůvodněním, že oni u tohoto konkrétního žáka podezření nemají.¹⁵²

„Setkáváte se ze strany škol s ochotou k této spolupráci? Jak je to s ochotou ze strany škol k poskytování informací na základě ustanovení § 53 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí?“

OSPOD se zde v podstatě shodly na tom, že školy jsou ochotny v tomto případě spolupracovat a podávat informace, resp. musí podávat informace. Žádný z nich se nesetkal s výše uvedeným případem, a to sice, že by škola odmítla podat vyžádanou informaci s tím, že ona podezření na tento problém nemá. Školy jsou v tomto případě spíše rády, že se mohou

¹⁵² NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2016, str. 437

o své starosti podělit. V některých případech školou poskytované zprávy neobsahují takové informace, které OSPOD potřebuje, proto je třeba žádat o doplnění. Podle dvou kurátorů se tak děje i přes to, že školy byly na společných schůzkách poučeny, jak mají zprávy vypadat. Pozitivní zkušenost má jeden kurátor se speciálními školami, které vždy vědí co dělat a co mají zprávy obsahovat.

Otázka č. 5 již vychází z dotazníku a týká se vytýkaného nedostatku ve spolupráci. Konkrétně jde o nedostatek informací ze strany OSPOD o jeho postupu.

„Informujete školy o Vašem postupu v případě konkrétního žáka?“

Zkušenosti v této oblasti se u všech OSPOD lišily. Na tuto otázku odpověděla polovina dotazovaných OSPOD tak, že informace podává, druhá polovina však ne. V podstatě převážila odpověď „ano“, jelikož OSPOD, kde působí kurátoři dva, informace poskytují.

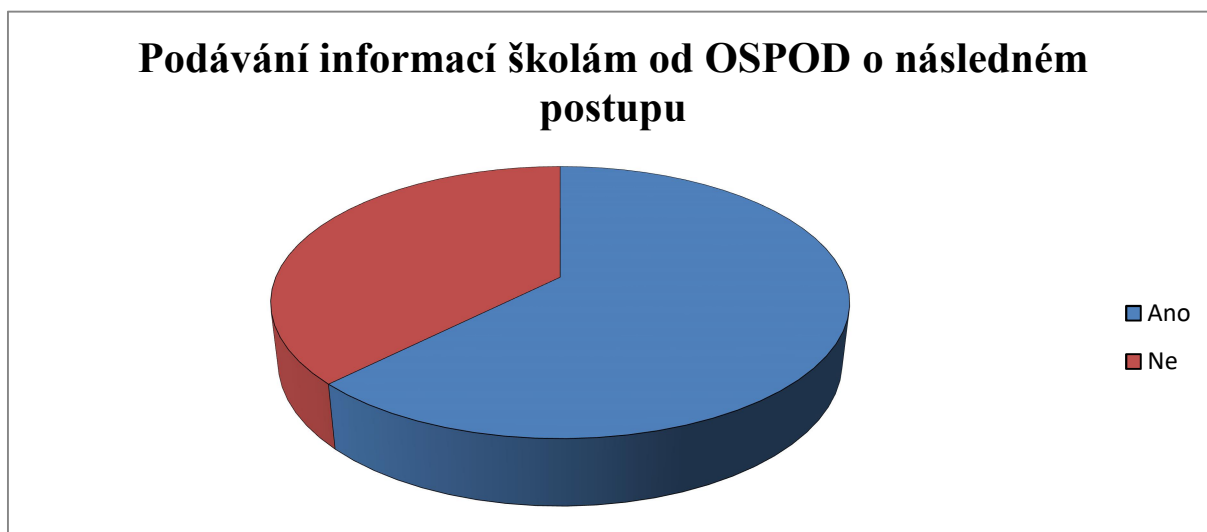
U těch, kteří informace neposkytují, se objevily i různé komentáře, jako například, že dosud informace školám o svém následujícím postupu nepodávali, ale mají naplánovanou společnou schůzku v rámci svého regionu, kde se chtějí na dalších krocích domluvit, aby zkvalitnili spolupráci ve prospěch žáka. Jiný kurátor tvrdí, že informuje školu jen o tom, pokud umístí dítě do dětského domova a OSPOD ví, že rodič původní školu dítěte o této informaci nezpraví. O jiných skutečnostech informace však nepodávají. Jeden z dotazovaných to odůvodňoval tím, že k tomu není povinen.

Ti co informace poskytují, vycházejí z úzké spolupráce, kterou mají se školami navázanou. Jeden kurátor přišel s tím, že nemusí školu o ničem informovat, protože postup vymýšlí přímo ve škole za její spolupráce a ta proto ví, co a do jakého termínu má být splněno. Jiní informují o tom, co v konkrétním případě doporučili, že pracují s rodinou, atd. Tyto informace OSPODY podávají v rámci dobré spolupráce.

Poměr odpovědí je znázorněn v následujícím grafu.

Graf č. 7: Podávání informací školám od OSPOD o následném postupu

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

U této otázky mimo jiné vyšlo najevo, že školy si nežadají ani o informace na základě ustanovení § 10 odst. 4 ZOSPOD. Některé si u OSPOD na nedostatek takových informací ale stěžují.

Výzkumná otázka č. 9 se vztahuje k názorům a zkušenostem jednotlivých kurátorů na danou spolupráci. Výzkumná otázka zněla „**Jak tuto spolupráci kurátoři vnímají, a to včetně legislativního hlediska této spolupráce?**“ a promítla se do otázek č. 3, 6, 7 a 8.

Otázka č. 3 se již týká včasnosti řešení problému, případně i související problematiky, na kterou mířila otázka základním školám, a to jestli spíše řeší problémy uvnitř školy nebo se raději obrací na OSPOD.

„Kontaktují Vás školy včas, když se dá problém ještě řešit nebo to spíše nechávají na „poslední chvíli?“

U této otázky se již zkušenosti jednotlivých kurátorů lišily. Většina se shodla, že jim školy většinou hlásí včas. Jeden z OSPOD ale uvádí, že školy jej kontaktují spíše na poslední chvíli, jelikož to škola ne vždy dobře vyhodnotí.

Jeden z kurátorů uvedl, že má se školami dobrou spolupráci, která je založená na neformální domluvě, takže kdykoliv a cokoliv se školami konzultuje raději preventivně, protože pro obě strany je spolupráce prioritou. Jiní mají ale i negativní zkušenosti.

Zkušeností jednoho z kurátorů je i situace, kdy se sám dozvěděl, že s rodinou není něco v pořádku a vyžádal si zprávu ze školy, která mu sdělila, že žák nechodí do školy a jsou s ním velké výchovné problémy. Sama škola ovšem nic nenahlásila.

Další kurátor se setkal s tím, že škola nahlásí neomluvené hodiny za celé pololetí (kterých není málo) poslední den školního roku, a to někdy i u žáka deváté třídy, a požaduje od OSPOD okamžité řešení problému a práci s rodinou. Nebo pokud škola problém oznámí v takovém stádiu, kdy už jim to „přerostlo přes hlavu“ a poté neustále nepříjemně kontaktuje OSPOD, co už s tím problémem udělal.

Dalším případem negativní zkušenosti v této oblasti je, že se školy až po společné radě dozví, že takový problém měly vlastně řešit.

Na jiném OSPOD se setkávají s tím, že školy hlásí i zatahání za vlasy, které považují za závažný výchovný prohřešek, nebo i to, že si žák zkrátil cestu do školy přes zamrzlou řeku.

Otázky č. 6 a 7 se zabývají osobním názorem kurátora na tuto spolupráci.

„Jak hodnotíte tuto spolupráci? Máte nějaké pozitivní nebo negativní zkušenosti?“

V této otázce se projevily nejrůznější zkušenosti, ať pozitivní nebo negativní, všech dotazovaných kurátorů.

Jako pozitivní zkušenost byla uvedena ochota škol komunikovat, zvát OSPOD na výchovné komise, které po předchozích zkušenostech v mnoha případech pomohou bez dalšího. Rodiče totiž zřejmě vidí, že se na případu účastní i někdo jiný než škola a dle slov kurátora „mají strach, aby nemuseli docházet na sociálku“. Jeden kurátor uvedl, že si školy naučil, že je mají kontaktovat nejprve telefonicky a až po takové domluvě poslat písemnou zprávu, kam už škola píše přesně to, co OSPOD potřebuje vědět. Pro tyto účely prý mají sestavenou osnovu pro školy.

Jako negativní zkušenost je naopak od předchozího vnímáno to, že školy i po předchozím poučení nepiší do zpráv, co by měly (například co už v případě udělala škola, nebo podají obecnou informaci typu „má hodně zameškaných hodin“), ale po OSPOD chtějí okamžité řešení. Některé školy také zkontaktují OSPOD jen telefonicky, ale již nezašlou písemnou zprávu, která je pro OSPOD nejcennější.

OSPOD také jako negativum spolupráce vidí to, že školy si jim stěžují, že nic ve věci nedělají, nebo jim všechno dlouho trvá. Nevidí ale už to, že škola se s dítětem nějakou dobu sžívala a to potřebuje OSPOD pro řešení věci taky, i když ne třeba tak dlouhou dobu, ale potřebuje poznat rodinu a ověřit si informace, které škola poskytla. Je totiž ze strany učitelů pochopitelné, že pokud mají ve třídě žáka, který „zlobí“ každý den, tak učitel už nevidí, co je dobře a co špatně. Proto je nutné poznat i to dítě a zjistit, jak se cítí a proč to dělá.

„Spatřujete v této spolupráci nějaké možnosti zlepšení?“

Na základě této otázky dva kurátoři uvedli, že si všechny nedostatky mezi sebou v rámci úzké spolupráce vyřikají. Největší možnost zlepšení vidí OSPOD v přístupu učitelů.

Jak již bylo zmíněno u předchozí otázky, školy nepíší do zpráv pro OSPOD to, co by potřebovaly. Je třeba, aby školy konkretizovaly dané chování i za cenu toho, že to bude vulgární. OSPOD si na základě toho musí udělat sám obrázek, jak moc je celá věc závažná. Na to navazuje požadavek OSPOD, aby některé školy četly metodiky MŠMT, které jim dávají podrobný návod, jak ve věci postupovat. Na základě toho by se měla i zlepšit informovanost škol ohledně postupů, jejich kompetencí i kompetencí OSPOD.

Stejně tak je možnost zlepšení přístupu učitelů k dětem. V jednom případě se OSPOD snažil domluvit žákovi, aby se ve škole choval hezky a bylo by dobře, kdyby začal zdravit učitele, protože učitel je autorita. Žák dal na radu OSPOD, pozdravil ve škole, ale daný učitel to bral jako provokaci a ihned to OSPOD hlásil.

Jeden z kurátorů vidí možnost zlepšení vztahu učitelů k PK, kterých se buď účastnit nechtějí, nebo pokud už přijdou, jsou zatvrzelí. Což bývá podle slov kurátora problém, protože vedou motivační PK.

Otázka č. 8 se vztahuje k možným legislativním úpravám nebo změnám této spolupráce.

„Myslíte si, že by bylo vhodné učinit nějaké změny právní úpravy ve vztahu ke spolupráci orgánů sociálně-právní ochrany dětí a škol?“

U této otázky se většina OSPOD shodla na tom, že by bylo třeba něco udělat s nadměrnou administrativou, která je odvádí od práce s klientem. Jeden kurátor uznává, že po právní stránce to jinak nejde, protože každý asi musí být nějakým způsobem krytý. Jinak žádné změny ZOSPOD by nečinili. Výjimkou je jeden z dotazovaných, dle kterého by bylo vhodné spolupráci vyspecifikovat a uzákonit.

Problém nastává spíše v souvislosti s novou metodikou pro kurátory, se kterou určitým způsobem nesouhlasí většina dotazovaných kurátorů. Podle jednoho dotazovaného je metodika pěkná, ale idealistická. Bylo by prý dobré, kdyby to podle ní šlo, ale praxe je jiná. Další tři kurátoři si myslí, že metodika obrací všechno oproti zákonu. Přiznává dětem více práv než povinností (např. právo na dobrodružný život, experimentování s drogami). OSPOD prý nechtějí popírat individualitu dítěte, ale dítě si musí uvědomit, že něco musí.

Někteří kurátoři zmínili nevýhodu postavení učitelů, kteří vůči žákům nesmějí skoro nic v rámci výchovného působení. Stejně tak nevědí v rámci předškolní docházky, kdo bude řešit tyto „prohřešky“ - zda sociální odbor nebo školský.

„Jak vnímají OSPOD své pravomoci?“. Tak zní 10. výzkumná otázka, která se promítá do poslední otázky pokládané kurátorům.

Otázka č. 9 opět vychází z dotazníku pro základní školy a týká se nedostatku pravomocí OSPOD.

„Vnímáte své pravomoci jako dostatečné?“

Kurátoři shodně uvedli, že si myslí, že mají dostatečné množství pravomocí. Jeden navíc uvedl, že si myslí, že dříve jich bylo víc a oproti tomu je teď proces zdlouhavý i tehdy, pokud jako kurátor ví, jak to s daným dítětem dopadne. Systém poskytuje prostor pro jeho dovednosti pracovat s rodinou a někam ji směřovat.

Zdlouhavý proces vadí ale i dalším kurátorům. Jako důvod vidí velké množství administrativy, kdy podle slov jednoho z kurátorů je třeba mít na každý úkon „pět nebo radši sedm papírů“.

Další z kurátorů uvádí, že OSPOD mají dostatečné množství pravomocí. „Jen školy si myslí, že můžeme všechno. Ale je to o lidech. Školy si myslí, že naše služby jsou nedostatečné, protože nás nepotřebují každý den“.

11 Analýza získaných výsledků a návrh řešení

Z výše prezentovaných zkušeností a názorů základních škol a kurátorů lze vyvodit několik závěrů, které jsou rozděleny podle výzkumných otázek.

Výzkumná otázka č. 1 zkoumala, **jaká je intenzita spolupráce mezi OSPOD a základními školami v okrese Ústí nad Orlicí z pohledu základních škol**. Z odpovědí na tuto otázku vyplynulo, že v intenzitě spolupráce na obecné úrovni (běžná komunikace, oznamovací povinnost, případně sdělování následného postupu od OSPOD, atd.) jsou velké individuální rozdíly. Většina škol spolupracuje jednou měsíčně nebo čtvrtletně. Lze tak konstatovat, že spolupráce z pohledu škol není příliš častá. Tím tak může docházet i k dojmu škol, že OSPOD nic nedělají, jak uvádí jeden z kurátorů.

Ještě méně často se školy účastní PK, které se podle většiny škol konají jednou za čtvrtletí, u těch menších škol výjimečně. Co se týče důvodů, pro které se PK koná, převažuje zde jednoznačně záškoláctví.

Ke spolupráci ve formě povinnosti školy umožnit pracovníkovi OSPOD vstup do školy a rozhovor se žákem, téměř nedochází. OSPOD ji spíše nevyužívají.

Výzkumná otázka č. 2 nám dala odpověď na to, **jaký je postup škol v případě řešení problémů svých žáků**. Z odpovědí na tuto otázku je patrné, že učitelé se nejdříve obrací pro radu s řešením situace k výchovným poradcům, někteří pak spíše k metodikům prevence, což se dá předpokládat u škol, které mají tuto pozici zřízenou.

Většina škol se také v souladu se zásadou subsidiarity obrací na OSPOD až poté, co se pokusí věc vyřešit v rámci svých možností. Pokud už se na OSPOD obrací, využívají spíše telefonické spojení, které je ale třeba následně doplnit o písemnou zprávu. Tu někteří kurátoři postrádají nebo v ní nenacházejí takové důležité informace, které potřebují, i přesto, že školu již upozorňovali. Některé OSPOD ale naopak prvotní telefonický kontakt vyžadují.

Tento nedostatek by se dal vyřešit zřejmě větší vnímavostí škol k vytýkaným skutečnostem. Jak již bylo řečeno v úvodu bakalářské práce, spolupráce škol a OSPOD je stěžejní, a proto by se obě zúčastněné strany měly snažit napravit ty nedostatky, které brání kvalitní spolupráci.

U výzkumné otázky č. 3, která zjišťovala **nejčastější důvod spolupráce škol a OSPOD z pohledu základních škol**, jsme dostali jednoznačnou odpověď. Nejčastějším důvodem v okrese Ústí nad Orlicí z pohledu dotazovaných základních škol je záškoláctví. Častým důvodem ale je i problémové chování ve škole nebo rodinná situace žáka. V těsném závěsu je potom šikana. Překvapením je ale skutečnost, že syndrom CAN, kriminalita a návykové látky

zůstávají na posledních místech. Důvodem bude zřejmě to, že se tyto záležitosti dějí převážně mimo školu, a ta to pak neřeší.

Výzkumná otázka č. 4 se zaměřila na to, **jak vnímají zástupci škol tuto spolupráci**. Převážně je spolupráce OSPOD a základních škol vnímána jako efektivní, vede ke zlepšení výchovných problémů. Je důležité, že takto ji vnímají právě školy, resp. učitelé, kteří jsou svým žákům nejbližší a mohou pozorovat změny v jejich chování. I přesto v ní však někteří dotazovaní vidí určité nedostatky. Jde zejména o zdlouhavé řešení problémů, nedostatek informací o následném postupu OSPOD nebo to, že OSPOD nebere školu jako rovnocenného partnera. Dotazovaní také podotkli, že OSPOD mají málo pravomocí. Někteří však OSPOD hodnotí pozitivně a jsou s jeho přístupem a postupem spokojeni.

Odpovědi na výzkumnou otázku č. 5, tedy na **informovanost základních škol o následném postupu OSPOD**, nebyly už tak jednoznačné. Odpovědi byly velice vyvážené s tím, že o jednu základní školu převážila možnost, že školy jsou dostatečně informované o následném postupu OSPOD. Necelá polovina má však s nedostatkem zpětné vazby problém.

Výzkumná otázka č. 6, která už je zaměřená na kurátory, zjišťovala **jaký je nejčastější důvod spolupráce mezi OSPOD a základními školami z pohledu OSPOD**. Zde na rozdíl od výsledků základních škol byly jako nejčastější důvod spolupráce spatřovány výchovné problémy žáků. Záškoláctví bylo však těsně za nimi. Návykové látky byly opět na minimu spolu se šikanou.

Odpověď na otázku **intenzity spolupráce mezi OSPOD a základními školami z pohledu OSPOD** zjišťovala výzkumná otázka č. 7. Zde z pohledu OSPOD dochází ke spolupráci se školou každý týden, a to v nejrůznějších podobách a záležitostech, ať už se jedná o oznámení, radu, spolupráci na projektech nebo poradách.

Výzkumná otázka č. 8 se zaměřovala na **vzájemnou informovanost OSPOD a základních škol**. OSPOD se zde nesetkávají s tím, že by škola odmítla podat informace, o které OSPOD požádal. Žádný z nich se tedy nesetkal s případem popsáním v literatuře. Spíše vidí problém v tom, že pokud školy informace poskytnou, nepíší do zprávy to, co by OSPOD potřeboval.

Většina OSPOD pak poskytuje školám zpětnou vazbu o jejich následném postupu a argumentují úzkou spoluprací a dobrou správou. Ti, kteří neinformují, pak argumentují mlčenlivostí nebo tím, že takovou povinnost nemají. Také však OSPOD tvrdí, že školy si o informace na základě ustanovení § 10 odst. 4 ZOSPOD nežadají.

Kvalitní spolupráce by ale měla být založená více na dobré spolupráci, která je v zájmu konkrétního žáka. A s tím by souvisela i jedna z možných legislativních změn, a to úprava mlčenlivosti v rámci spolupráce škol a OSPOD. Jsou sice informace, které školy vědět nemusí vzhledem ke své výchovně – vzdělávací funkci, ale jistě jim prospějí alespoň informace o tom, že OSPOD již začal s rodinou pracovat nebo že se záležitosti zlepšily, případně urovnaly.

Předposlední výzkumná otázka č. 9 zjišťuje, **jak tuto spolupráci vnímají kurátoři, a to včetně legislativního hlediska této spolupráce**. V rámci této otázky se objevily pozitivní i negativní reakce. Například že školy hlásí OSPOD informace včas, ale myslí si, že bude vše ihned vyřešeno. Ne vždy také hlásí relevantní informace. Převažují však negativní zkušenosti, které spíše pramení z přístupu škol, ať už jde o vnímání vytýkaných nedostatků, přístup k žákům nebo neznalost metodik MŠMT. V tomto případě by byla zřejmě na místě větší shovívavost škol ve vztahu k vytýkané zdlouhavosti procesu, a že není případ ihned vyřešen. Jak bylo rozebíráno u rozhovorů s kurátory, i oni potřebují dítě a jeho rodinu poznat dříve, než použijí nějaké opatření. Jak poznamenal jeden kurátor, škola má několik let na to, aby žáka poznala, na rozdíl od OSPOD.

Z legislativního hlediska by většina kurátorů nic v ZOSPOD neměnila. Spíše špatně vnímají směřování politiky k nárůstu práv pro děti a úbytku jejich povinností.

Výzkumná otázka č. 10 zkoumala, **jak vnímají OSPOD své pravomoci**. Všichni kurátoři shodně uvedli, že jejich pravomoci jsou dostatečné. Přiznávají však shodně se školami, že proces je někdy zdlouhavý kvůli velkému množství administrativy.

Závěr

V bakalářské práci bylo pojednáno o interdisciplinární spolupráci mezi základními školami a OSPOD v okrese Ústí nad Orlicí. V teoretické části byly vymezeny základní pojmy jako OSPOD, jeho činnost, zásady, atd. Byl definován i pojem interdisciplinární spolupráce obecně i ve vztahu k výše zmíněným subjektům. Samostatně byl pak rozebrán typ interdisciplinární spolupráce, a to PK. Na závěr první části práce byly uvedeny dva modelové příklady, které byly vztaženy na záškoláctví a šikanu, dva typické problémy pro školy.

V praktické části byly zjištěny postoje zástupců jak základních škol, tak zástupců OSPOD v daném okrese. Cílem bylo stanovit, zda, a případně jaké nedostatky se vyskytují v této spolupráci v okrese Ústí nad Orlicí. Spolupráce je obecně vnímána jako kvalitní a efektivní, i když se obě strany setkávají s určitými nedostatky, které je ovšem možné vyřešit bez větší námahy. Jak zmínil jeden dotazovaný kurátor – všechno je o lidech. Nejvíce nedostatků bylo spatřováno v přístupu učitelů ke spolupráci, která by ideálně měla vyřešit daný problém ihned. Školy naopak vytýkaly nedostatek pravomocí OSPOD a nedostatek zpětné vazby o jeho následném postupu. Nemalé množství OSPOD a škol se však setkávají, nebo alespoň setkávaly, na společných schůzích, kde tyto nedostatky řeší.

Pokud jde o cíle bakalářské práce, lze konstatovat, že byly naplněny jak teoretickou, tak praktickou částí.

Závěry z praktické části vyvozené v poslední kapitole by měly posloužit všem zástupcům škol i OSPOD v daném okrese v jejich vzájemné spolupráci. Jejich vzájemně vytýkané nedostatky by tak bylo možné vyřešit ku prospěchu každého jednotlivého klienta, který se ocitne uprostřed jejich interdisciplinární spolupráce. Jak již bylo řečeno několikrát, tato spolupráce je v mnoha případech klíčová a je třeba, aby byla kvalitní. Je třeba, aby všichni účastníci této spolupráce k sobě měli vzájemnou důvěru, znali kompetence své i druhé strany a měli i respekt a důvěru v postup druhé strany, i za cenu že věc nebude vyřešena během jednoho týdne.

Osobně spatřuji nevýhodu obou stran, jak škol i OSPOD, v tom, že se dnešní generaci dětí přiznává až moc práv. Více práv než povinností. Většinou se setkávám s argumentem, že je 21. století a volná výchova je v pořádku. Spatřuji v tom ale rostoucí nároky pro oba výše uvedené subjekty a tím i nutnost neustálého zlepšování jejich spolupráce.

Jako rezervu této práce vnímám dotazníky určené pro základní školy, kde bylo i mimo jiné vhodné se dotázat, zda vůbec žádají OSPOD o informace. Tato informace mohla být

klíčová zvláště ve vztahu k těm školám, které vytýkaly nedostatek zpětné vazby ze strany OSPOD a mohla tak sloužit k lepšímu výkonu interdisciplinární spolupráce.

Jelikož jde o téma skutečně rozsáhlé, bylo by vhodné rozpracovat toto téma i ve formě diplomové práce, která by se nezaměřovala jen na dané nedostatky, ale i jiné aspekty spolupráce škol a OSPOD. Mohlo by jít například o rozpracování konkrétních případů a jejich řešení nebo zaměření na PK, jejich průběh a efektivitu.

Seznam zkratk

OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
SPOD	sociálně-právní ochrana dětí
ZOSPOD	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
PK	případová konference
Kurátor	kurátor pro děti a mládež

Seznam použité literatury

Použitá literatura:

ADAMUS, Vladimír. *Mezinárodní dokumenty o lidských právech: anglicky a česky*. Praha: Linde, 2000, 495 s. ISBN 80-7201-221-5.

BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Praha: Portál, 2012, 158 s. ISBN 978-80-262-0181-6.

BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV nakladatelství, 2003, 197 s. ISBN 80-86642-08-9.

BRZOBOHATÝ, Robin, Martina CIRBUSOVÁ a Romana ROGALEWICZOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte: metodické doporučení pro řešení rodičovských konfliktů nejen s mezinárodním prvkem*. 118 s. Brno: Tribun EU, 2015. ISBN 978-80-263-1010-5.

BUDINSKÁ, Martina, Soňa HERMOCHOVÁ, Zuzana MÉSZÁROSOVÁ, Jaroslava RAMPOUCHOVÁ a Kamila BALHAROVÁ. *Jak být dobrý učitel: [tipy a náměty pro třídní učitele]*. 68 s. Praha: Raabe, 2012. ISBN 978-80-87553-39-8.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

HANUŠOVÁ, Jaroslava a Kateřina HELLEBRANDOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 24 s. ISBN 80-86991-79-2.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

KRÁLÍKOVÁ, Marie a Jarmila NEČESANÁ. *Rodina a škola ve výchovné spolupráci*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985, 99 s. Knihy pro rodiče.

KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 151 s. Praha: Portál, 2005. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-945-3.

LAZAROVÁ, Bohumíra. *Netradiční role učitele: o situacích pomoci, krize a poradenství ve školní praxi*. Brno: Paido, 2005. 70 s. ISBN 80-7315-115-4.

MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana dětí v každodenní práci školy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 36 s. ISBN 978-80-86991-33-7.

MELZER, Filip a Petr TÉGL. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek I, § 1-117. Praha: Leges, 2013, 649 s. ISBN 978-80-87576-73-1.

MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ. *Problémy s chováním ve škole – jak na ně: individuální výchovný plán*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 198 s. ISBN 978-80-7478-026-4.

MACELA, M., HOVORKA, D., KŘÍSTEK, A., TRUBAČOVÁ, K., ZÁRASOVÁ, Z. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 912 s. ISBN 978-80-7478-727-0.

NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva, RIEDLOVÁ JURKOVÁ, Jana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2016. Právo. 807 s. ISBN 978-80-7554-022-5.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012, 294 s. ISBN 978-80-247-3960-1.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

RABUŠICOVÁ, Milada. *K sociologii výchovy, vzdělání a školy*. Brno: Masarykova univ., 1991. ISBN 80-210-0328-6.

ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007. ISBN 978-80-239-9449-0.

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-27-6.

Internetové zdroje:

Česká školní inspekce. *Tematická zpráva: Spolupráce základních škol s OSPOD*. [online]. [cit. 2018-04-01].

Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/TZ_ospod/html5/index.html?&locale=CSY

Český statistický úřad: *Časová řada vybraných ukazatelů za okres Ústí nad Orlicí (2000–2017)*. [online]. [cit. 2018-04-06]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/documents/11272/29135545/CZ0534.pdf/707891a6-4c1e-4c89-8f93-00f6998b3907?version=1.25>

Český statistický úřad: *Charakteristika okresu Ústí nad Orlicí*. [online]. [cit. 2018-04-06]. Dostupné na: https://www.czso.cz/csu/xe/charakteristika_okresu_usti_nad_orlici

Český statistický úřad. *Okres Ústí nad Orlicí*. [online]. [cit. 2018-04-12]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/documents/11272/49229666/%C3%9Ast%C3%AD%20nad+Orlic%C3%AD.png/a8c4f2b6-58d8-441d-a7b1-828412b0aca5?version=1.1&t=1478516766908>

Dotazník: online. [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na: <http://www.dotaznik-online.cz/>

Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí. *VOLNÁ SEKCE - Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí* [online]. [cit. 17.09.2017]. Dostupné z: <http://www.ospod.cz/informace/obecne/>

Komenský: *Odborný časopis pro učitele základní školy*, 2015, 140 (01) [online]. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: https://katedry.ped.muni.cz/pedagogika/wp-content/uploads/sites/17/2016/01/komensky_01_140_tisk.pdf

Mají na to!: *Výchovná komise*. [online]. [cit. 2017-12-01] Dostupné na: <http://www.majinato.cz/pdf/19-vychovna-komise.pdf>

Města, obce: *Okres Ústí nad Orlicí*. [online]. [cit. 2018-04-06]. Dostupné na: <http://mesta.obce.cz/vyhledat2.asp?okres=3611&vzhled=ul>

MPSV.CZ: *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany*. [online]. [cit.2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>

MŠMT: *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních* [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/file/38988/>

MŠMT: *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č. j. MSMT- 22294/2013-1* [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na: www.msmt.cz/file/30376_1_1/

MŠMT: *Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, č. j.: 10 194/2002-14*. [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicky-pokyn-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-jednotnemu-postupu-pri-uvolnovani-a-omlouvani-zaku-z-vyucovani-prevenci-a-postihu-zaskolactvi-predkladaci-zprava-a-text-pokynu>

SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ A ŠKOLA - Katalog podpůrných opatření. Katalog podpůrných opatření [online]. [cit. 2017-08-10]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/metodika-identifikace-socialniho-znevychodneni/2-socialne-pravni-ochrana-deti-a-skola/>.

United Nations: *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary*. [online]. [cit. 2017-08-15]. Dostupné na: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí - Úřad. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online].[cit.2017-08-11]. Dostupné z: <https://www.umpod.cz/urad/>

VESELÁ, Michaela, POSPÍŠILOVÁ, Kateřina. *Spolupráce školy s Policií a orgány sociálně-právní ochrany dětí při řešení školní šikany*. [online]. [cit. 2017-12-05]. Dostupné na: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1403865664.pdf>.

Právní předpisy:

Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

Judikatura:

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. května 2014 ve věci Buchs proti Švýcarsku, stížnost č. 9929/12

Seznam grafů

- Graf č. 1 Rozhovory pracovníků OSPOD se žáky v prostorách školy
- Graf č. 2 Potřeba učitelů radit se s výchovnými poradci
- Graf č. 3 Porovnání důvodů interdisciplinární spolupráce podle základních škol
- Graf č. 4 Posouzení spolupráce základními školami jako efektivní
- Graf č. 5 Informovanost škol ze strany OSPOD
- Graf č. 6 Nejčastější důvody spolupráce podle OSPOD
- Graf č. 7 Podávání informací školám od OSPOD o následném postupu

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Mapa okresu Ústí nad Orlicí
- Příloha č. 2 Dotazník pro zástupce základních škol
- Příloha č. 3 Přepis rozhovorů s kurátory pro děti a mládež

Příloha č. 1 Mapa okresu Ústí nad Orlicí

ADMINISTRATIVNÍ ROZDĚLENÍ OKRESU ÚSTÍ NAD ORLICÍ - STAV K 1.1.2016

Průměrný počet obyvatel obce = 1 202

Průměrná rozloha obce (ha) = 1 102

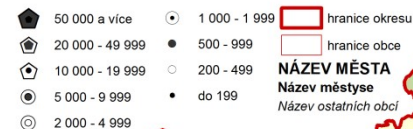
Největší: 1. Česká Třebová = 15 710
2. Ústí nad Orlicí = 14 226
3. Vysoké Mýto = 12 404

Největší: 1. Králky = 5 275
2. Cervená Voda = 4 739
3. Vysoké Mýto = 4 203

Nejmenší: 1. Pustina = 65
2. Píchovice = 73
3. Trpík = 83

Nejmenší: 1. Hrádek = 100
2. Nasavky = 133
3. Kosofín = 175

Počet obyvatel v obci

Zdroj: Český statistický úřad. Okres Ústí nad Orlicí. [online]. [cit. 2018-04-12]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/documents/11272/49229666/%C3%9Ast%C3%AD%20nad+Orlic%C3%AD.png/a8c4f2b6-58d8-441d-a7b1-828412b0aca5?version=1.1&t=1478516766908>

Příloha č. 2 Dotazník pro zástupce základních škol

Dobrý den,

jmenuji se Dana Anderová a jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Studuji třetí ročník oboru pedagogika – veřejná správa a v rámci ukončení studia píši bakalářskou práci na téma „Orgán sociálně-právní ochrany dětí a interdisciplinární spolupráce se školami v okrese Ústí nad Orlicí“. Jelikož součástí práce, která se zaměřuje hlavně na kvalitu této spolupráce, je i výzkumná část, ráda bych Vás touto cestou poprosila o vyplnění následujícího dotazníku. Výsledky samozřejmě budou zpracovány zcela anonymně.

Za vyplnění dotazníku předem děkuji.

S pozdravem Dana Anderová.

(U otázek, které umožňují výběr z více odpovědí, postačí zvolenou odpověď jakkoliv zvýraznit.)

1. V jakých časových intervalech realizujete spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí?
 - a. každý týden
 - b. jednou za měsíc
 - c. alespoň dvakrát měsíčně
 - d. čtvrtletně
 - e. jiné:
2. Pokud se objeví závažnější problémy s žáky, řešíte tuto záležitost spíše uvnitř školy nebo se raději obracíte na orgán sociálně-právní ochrany dětí?
3. Obracíte se na Vás učitelé, zejména ti třídní, při výchovných problémech žáků?
4. V jakých případech (z jakých důvodů) nejčastěji volíte tuto spolupráci?

a. Záškoláctví	e. Rodinná situace žáka
b. Šikana	f. Domácí násilí
c. Jiné problémové chování ve škole	g. Kriminalita žáka
d. Syndrom CAN	h. Zneužívání návykových látek
	i. Jiné:
5. Jakou formou se obracíte na orgán sociálně-právní ochrany dětí?
 - a. Telefonicky

- b. Listinnou formou
 - c. Osobně
 - d. Jiné:
6. Vede tato spolupráce ke zlepšení „výchovných problémů“ (je výsledkem této spolupráce změna problémů k lepšímu)?
- a. Ano
 - b. Většinou ano
 - c. Většinou ne
 - d. Ne
7. Spatřujete v této spolupráci nějaké rezervy, možnosti zlepšení? Pokud ano, jaké?
8. Jak hodnotíte tuto spolupráci? Máte nějaké pozitivní nebo negativní zkušenosti?
9. Mezi zřejmě nejčastější, nejtypičtější problémy patří záškoláctví a šikana. Máte nějaké zkušenosti se spoluprací s orgánem sociálně-právní ochrany dětí v tomto případě? Pokud ano, jaké jsou Vaše zkušenosti?
10. Jste dostatečně informováni o postupu ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí ve vztahu k Vaším žákům?
- a. Ano
 - b. Ne
11. Jak často se konají případové konference a z jakých důvodů?
a. Jednou měsíčně	a. Záškoláctví
b. Alespoň dvakrát měsíčně	b. Šikana
c. Jednou za čtvrtletí	c. Zneužívání návykových látek
d. Alespoň dvakrát za čtvrtletí	d. Domácí násilí
e. Jiné:	e. Syndrom CAN
	f. Kriminalita žáka
	g. Jiné:

12. Je využívána možnost sociálních pracovníků k rozhovoru s dítětem v prostorách školy na základě § 52 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí?

a. Ano

b. Spíše ne

c. Vůbec ne

d. Jiné:.....

Příloha č. 3 Přepis rozhovorů s kurátory pro děti a mládež

ROZHOVOR Č. 1

„Některé otázky vychází z dotazníků, které jsem rozesílala základním školám tady v okrese, kde jsem formulovala vesměs podobné otázky, nebo i otázky na výchovné poradce, jak to řeší v rámci školy. U některých otázek jsem pak vycházela právě z toho, co mi odpověděli, protože někdo vnímal rezervy ve spolupráci právě v tom, že si myslí že OSPOD má málo pravomocí nebo míň než by potřeboval. Tak jsem do otázek zařadila i tu související s pravomocemi.“

„My to tady máme zase obráceně. Shodou okolností jsme byli před čtrnácti dny v jedné základní škole, kde jsme přišli na poradě, protože si myslí, že můžeme všechno. Takže jsme jim potřebovali vysvětlit, že takhle to nefunguje. Ale to bylo výjimečné. Myslím si, že je to spíše o těch lidech. Původní paní ředitelka, která tam byla, držela ochrannou ruku nad našima dětma. A od té doby co tam není, tak ta škola je tam nechce. Takže konkrétní žák, i kdyby byl najednou ze zlata, tak má smůlu. Takže tak.“

„Na první otázku jsem se také ptala škol, a tak by mě i zajímalo, jak to vnímáte vy. Z jakých důvodů nejčastěji se školami spolupracujete?“

„Když to řeknu za nás, tak máme velkou výhodu malého obvodu. Takže tady máme se školami úzce navázanou spolupráci a to už dlouhodobě. Když se nám něco nedaří, tak je to spíš o těch učitelích, kdy přijdou noví, a nevědí naše kompetence a nechtějí hlásit. Ale co nám nejčastěji hlásí – třeba záškoláctví my jsme tady do loňského roku de facto neměli. Až vloni dva případy, a ti už měli přes sto hodin. Ale jinak záškoláctví jako takové my tady nemíváme, takže nám ho moc nehlásí. Ale co nám hlásí, tak to je neukázněnost, nerespektování učitele, špatná spolupráce s rodiči a hlásí nám, a to jsou záležitosti prvního stupně základek, když rodiče dluží nějaké peníze, nemají dlouhodobě školní pomůcky, tak to nám hlásí. A máme je tak dobře naučený, že nám nejdřív zatelefonují, že nám něco budou hlásit, takže některé věci si vyříkáme telefonicky, třeba že to není pro nás a teprve potom to dávají písemně. A má to i výhodu tu, že nám potom do toho písemného napíší to, co my tam opravdu potřebujeme. My jsme si je vychovali už dlouhodobě, protože kurátoři potřebují specifické informace, tak jsme si je vychovali v tom, že my jsme vytvořili osnovu, co v těch dopisech potřebujeme. Je teda pravda, že ji musíme tak každé dva tři roky oprášit, protože tím, že se mění pedagogický sbor, tak to ztrácelo na takové obsáhlosti, ale fakt s tím nemáme problém a musím zařukat,

protože teď to byla výjimka, protože ten chlapec jim tam opravdu zlobí a chtějí se ho zbavit, ale jinak perfektní spolupráce se všemi školami. Co nám trošku vadí, že se školy nechávají zatahovat do sporu rodičů a potom mají tendenci, ovlivnění jedním rodičem, nám hlásit, že se dítě zhoršilo ve škole, ale to je kompetence rodičů, to není kompetence nás. Takže to nás mrzí, ale to je zase o tom učiteli. Jo takže, domácí násilí za poslední tři roky jsme tu neměli žádné, a před čtrnácti, když jsme byli v té škole, tak jsme jim udělali prezentaci, nejen o tom, co mají hlásit, ale i toho, co s tím problémem my můžeme dělat, aby si uvědomili, co mohou oni. Co nám teď hrozně pomáhá, jsou teď ty individuální plány školy a pro nás je důležitý, když nám něco hlásí, zeptat se „a jaká podpůrná opatření jste udělali vy“. A ta škola si musí uvědomit, že nejdřív oni a teprve potom jsme na řadě my. A to je pro ně, jak bych to řekla, nebyli na to zvyklí, takže oni si začínají teprve uvědomovat, že musí nejdříve něco podniknout oni. I když ty školy mají taky velmi omezené pravomoci. A je to o to těžší, že na velkou školu nestačí jeden výchovný poradce. Školní psychology my tady taky rozšířené nemáme. Neříkám, že školní psycholog všechno zachrání, ale je to i podpůrný prostředek pro toho učitele.“

„Je pravda, že školní psycholog by ale v mnoha případech mohl pomoci. Třeba jen tím, že se dostane hlouběji do duše toho studenta.“

„Ale zase záleží opravdu na individuálním nastavení toho psychologa. A psychologové se v těch školách hrozně střídají. Ve velkých městech jedou na to, že každá škola má svého psychologa, ale tady ne.“

„Když jsem hledala kontakty na výchovné poradce, je pravda, že školních psychologů tu bylo velmi pomálu.“

„Nojo jenže potom musíme mít opravdu dobře navázanou spolupráci s tou školou, protože bez toho by to nešlo. Na druhou stranu když se tam obměňuje ten učitelský sbor, tak je to nekonečná práce. A i když můžu říct, že tady máme skvělou spolupráci, protože opravdu máme, tak škola vám může říct úplně něco jiného, protože kvůli tomu, že nás potřebují jednou za čas, tak se jim může zdát, že naše služby jsou naprosto nedostačující a co třeba jim i vadí, tak zákon poslední novelou říká, že když oni něco nahlašují a požádají si nás, tak my jsme povinni jim alespoň rámcově sdělit, co jsme s tím udělali. Jenže školy si o to nežadají a pak si stěžují, že neví, jak jsme s tím naložili.“

„To byl právě i jeden z vytýkaných nedostatků od škol, že OSPOD nesděljuje informace o svém postupu.“

„No, oni si nežadají, ale na druhou stranu oni je od nás dostávají, protože se tady známe. My bez nich nenaplánujeme věci, které máme dát do individuálního plánu dítěte, a týká se to školy. Ale potom je to lehký důvod proč nám to vyčítat.“

„Jak často dochází ke spolupráci se školou?“

„Když to vezmu všeobecně kolem dětí, minimálně jednou týdně ve spolupráci jsme. Ale když to vezmu konkrétně na toho žáka, jednou za měsíc. Taková ta výměna informací, kam to spěje. Ale jinak minimálně jednou za týden, protože máme hodně dětí v evidenci, tak minimálně jednou za týden se vždycky kontaktujeme. A to stylem, že buď ředitel, nebo výchovný poradce ví vždycky o všech o všech žácích, a potom konkrétní třídní učitel individuálně. Nikdy si nedovolujeme přijít do školy a vytáhnout si to dítě z výuky, aniž by to ten učitel věděl. Což teď víceméně je jasné, protože se do škol ani nedostaneme. Takže bych řekla, že ta spolupráce je opravdu častá.“

„Kontaktují vás školy včas, když školy vidí, že žák směřuje k nějakým větším problémům, atd.?“

„Jak která škola. Se základními školami máme problém, že někdy učitelé nabývají dojmu, že i zatahání za vlasy je výchovný prohřešek a měl by nám to hlásit. Teď nám třeba hlásí, že dítě šlo do školy, a protože chtělo jít zkratkou, tak to vzal přes zamrzlou řeku. Ale protože to bylo ještě před školou, protože se mu mohlo něco stát. Jdeme proto do školy, abychom mu vysvětlili, že tyto kompetence přebírat nebudeme, a abychom mu vysvětlili co je rodičovská kompetence a za co zodpovídá rodič. Na druhou stranu ty závažný věci opravdu hlásí. Jakmile se toho žáka ale škola chce zbavit, protože má opakovaně výchovné problémy, tak nám potom hlásí úplně všechno, protože mají vidinu toho, že se ho zbaví. Proto my jim vysvětlujeme, že ústavní výchova je až to poslední co my můžeme, a stejně tak je to o tom, že my se školy zeptáme, jaká podpůrná opatření udělali oni.“

„Jak je to s ochotou škol ke spolupráci?“

„Jasně, ty školy jsou ochotné, ale s jakými školami máme nejlepší zkušenosti, jsou speciální školy, protože jak jsou tam speciální pedagogové, tak vždycky byli odkázáni na to, že

nejdříve oni sami a teprve potom my, tak to je perfektní spolupráce. A přitom mají nejkomplikovanější práci.“

„Vlastně to, jestli informujete školy o Vašem postupu, jsme zodpověděl. Stejně tak jak hodnotíte tuto spolupráci. Spatřujete tedy v této spolupráci nějaké rezervy?“

„Za nás rezervy vždycky mohou být, zvláště v tom předávání informací. Třeba když děláme případovou konferenci, tak nám učitelé na ni moc nechtějí chodit, protože je to jejich osobní volno a to je trochu problematičtější. Když už přijdou, tak jsou hrozně zatvrzelí. My ty případové konference vedeme motivačně, co mají všichni udělat, aby se situace zlepšila, ale oni když přijdou tak chtějí řešit ty výchovné problémy a trochu těm našim metodám nevěří a nechtějí na to přistoupit. Takže v rámci těch případových konferencí ještě vidím. Jinak je to vše o komunikaci a ta je u nás dobrá.“

„Jak to vidíte z pohledu nějakých změn právní úpravy?“

„No, máme problém s tím, s tím, že se hrozně upřednostňují lidská práva a v praxi se to potom projevuje tak, že místo toho, aby děti měly povinnosti, tak mají spíše práva. A to je stejný problém u škol i u nás. Nechci říct, že budeme potírat individualitu dítěte, ale musí si uvědomit, že něco musí. My přece máme ještě trochu takovou tu represivní pravomoc, takže na nás si ty rodiče alespoň tolik nedovolí, ale ve škole to mají o to složitější, kde mají dítě s právy a narazí ještě na autoritu rodičů. U nás to není ani tak o té legislativě, já si myslím, že není třeba nic ze zákona měnit, ale je třeba vysvětlit, kde jsou jasné mantinely. Můžu vám dát odkaz na novou metodiku z pera MPSV, i když uznávám, že metodika není pro nás nic nepřekročitelného, tak když se tam píše, že dítě, které má nařízenou ústavní výchovu, vlastně z toho ústavu může utéct. A my bychom ho správně o tom měli poučit. Jak potom máme na to dítě potom výchovně působit. ... Takže legislativní úpravu já bych nečinila, stačí říkat práva i povinnosti, aby ty děti o tom věděly. Takže i z pozice záškoláctví, tak metodika říká, že jakmile dítě neposílá do školy a bere nějaké sociální dávky, tak bude sankcionován na sociálních dávkách, což je hrozně fajn věc, na druhou stranu, základem přestupku je, že musí být prokázána míra zavinění. V momentě, kdy dítě nejde do školy, protože se mu nechce vstávat, a rodič nám řekne, že ji budil, tak nedojde k sankci na těch dávkách. To, že dítě nevyleze z pokojíčku, neznamená, že je ohroženo podle § 6. A když si potom vezmeme ty soudce, kteří potom dostanou náš návrh na nějaké výchovné opatření a oni vědí, že to směřuje k ústavní výchově, tak soupeří s MPSV protože přece kvůli záškoláctví není ústavní výchova. Svou práci vnímám ale stále jako potřebnou, ale nedivím se školám, které

jsou úplně beznadějně, protože si musí nechat od jedince nechat narušovat výuku a nemůžou nic, jediné co mohou je objednat ho do pedagogicko - psychologické poradny. Navíc oproti dřívější době přibývá ADHD. Ale když se seznámíme jak škola tak OSPOD se svými pravomocemi, protože ani my neznáme všechny pravomoci škol, tak je to opravdu o výměně informací, o nastavení té spolupráce a o tom, uvědomit si, že jsme v tom všichni společně.“

ROZHOVOR Č. 2

„Abych tu první otázku nějak uvedla, tak jsem rozesílala dotazníky po základních školách tady v okrese, a pro srovnání by mě zajímalo, co se nejvíce hlásí u vás, jak to vnímáte vy?“

„No tak za nás určitě záškoláctví, vysoká absence, výchovné problémy a podobně. Na nás jako na kurátory se s domácím násilím obrací, že mají na něco podezření, ale to pak řeší opatrovnice, k nám se to primárně nedostává. Takže záškoláctví, výchovné problémy, obrací se na nás škola pak třeba, když mají dítě, které je dítě pod vlivem něčeho a měli jsme být přítomni testování na drogy. Některé školy ale volají na asistenci policii. Někdy si nás volá i učiliště. Ale volat nás nemusí. Takže primárně vysoké absence, ale taky je to škola od školy.“

„Vy se v těch otázkách ptáte i na včasnost. A to se stalo teda mně, i kolegyni, že dostaneme mail poslední školní den, kde vám škola vyčíslí, kolik mají neomluvených hodin, a že máme spolupracovat s rodinami a to je celý mail. Nevíme, jestli to škola řešila, jak to řešila, jakým způsobem se to s rodiči dojednalo, jen tohle, poslední školní den. Někdy mám pocit, že si to trošku ti učitelé pylíkují, že to třeba nějak dopadne a pak zjistí, že to měli řešit. Ale to je můj názor.“

„V tomhle souhlasím, protože si myslím, že ty školy zjistí, že něco podcenily, a zjistí, že tam někdo byl třeba 10x za pololetí. Někdy hlásí i u devátáků, kteří to mají na háku.“

„Jak je to s intenzitou spolupráce?“

„My jsme se třeba sházeli jednou za rok se školami, se soudem, s organizacemi, se kterými spolupracujeme – neziskovky, s lékaři, organizacemi pro drogově závislé, a tak, takový multidisciplinární tým. Tak to jsme scházeli, pak jsme se minimálně třikrát do roka snažili dělat setkání se školami. Na těch velkých setkáních jsme neřešili konkrétní případ. To jsme řešili na těch menších poradách, kde jsme dokola opakovali, jak mají vypadat zprávy.“

Říkáme, že potřebujeme vědět, co udělali oni podle té své metodiky a podle jejich zákona musí udělat nějaké kroky, což my zjišťujeme, že se dost často neděje. A pak narážíme v tom, že se ptáme, co učinili, a zjišťujeme, že nic.“

„Oni podají hrozně obecnou informaci, tím to mají vyřešené a přehodí to na nás a chtějí, abychom my to okamžitě a střelhitě. Ale nehlásí to, co my potřebujeme. To jsme jim říkali na těch poradách. Jestli se to pak třeba nedostane k těm učitelům. Nevím. Ta spolupráce je jak kdy. Je to případ od případu.“

„Často narážíme i s tím, že nám spousta věcí zavolají, ale už nenapíší, a my potřebujeme i písemně. Nebo to co napíší, tak už neodpovídá, tomu co řekli. My se taky potřebujeme o něco opřít. Nebo pokud je pak soud, tak jsou pro nás nejcennější ty informace, co napíše škola, výchovný ústav, a to dost často není. Ale je to škola od školy a období od období. Jsou období, kdy když my si nenapíšeme, tak nic nepřijde nového.“

„Je i rozdílný přístup k řešení. Je to ale o lidech a o náladě. Zjistila jsem to i na vlastní kůži, kdy jsem se seznámila s jednou paní učitelkou a ona řešila, jak je to možný, že když oni něco oznámí, tak nám to hrozně trvá, než se to posune a vyřeší. Že oni to mají tak, že jim to dítě už přerostlo přes hlavu, už volají sociálku a je potřeba s tím něco udělat. Jim ale nedochází, že oni se s tím dítětem nějakou dobu sžívali a nějakou dobu to řešili a třeba i s rodiči, že my potřebujeme stejný čas, ne třeba tak dlouhý, ale my nemůžeme hned jen tak nastoupit do rodiny. Ale potřebujeme tu rodinu poznat, sami si zjistit svoje informace. Potřebuju si ty informace taky ověřit – musíme to brát i tak, že když tam má škola to dítě dennodenně a je vážně zlobivé a už to trvá nějakou dobu, tak co si budeme povídat, jsme jenom lidi a pak už nevidíme co je dobře a co je špatně a jestli to, co to dítě dělá, je dobře nebo špatně. Takže já si to musím přebrat a ověřit, zjistit si od rodičů a od toho dítěte, jak se cítí, proč to dělá. Informace od školy jsou hodně důležité, ale bohužel nestačí. Takže proto nám to trvá. Proto jim i říkáme, že nemají problém, hlásit na poslední chvíli.“

„To je vlastně i ta třetí otázka, která směřuje k tomu, jestli školy hlásí problémy včas, když se dají ještě řešit.“

„No, prostě jak kdy. Ale spíš bych řekla, že poslední dobou spíš pozdě.“

„No i s tou docházkou, na jednoho žáka byl stanoven dohled, ale škola se neozývala, tak jsem zavolala a zjistila jsem, že do školy nechodí. To si myslím, že škola hlásit třeba mohla. Pak se to hrozně prohlubovalo. Ale vždycky to bylo tak, že pokud jsem si nezavolala, tak jsem nic

nevěděla. Až když jim došla trpělivost tak to byl jeden nepříjemný telefonát za druhým, že žák není zase ve škole. Ale písemně nic neposlali.“

„V květnu jsme měli metodické setkání kurátorů kraje, a měli jsme tam paní z pedagogicko-psychologické poradny, která nás odkázala na stránky MPSV, jak by měla postupovat škola. My když jsme si to pak projížděli co by škola měla udělat, tak to bylo ne, ne, ne. A někdy se na nás obrací s věcmi, které nám vůbec nepřísluší.“

„Někdy taky narážíme i s tím, že s tím dítětem pracujeme a škola nic nehlásí tak si říkáme, že když ze školy nic nejde, tak že dobrý. Pak se potkáme na adaptáku s paní učitelkou, která tvrdí jak jako chování toho žáka je hrozný, a co s tím budeme dělat. My ale nevíme, že se něco děje. Máme ale se spoluprací i pozitivní zkušenosti. Třeba že školy hodně zvou na výchovné komise, kde já poprvé se setkám s rodiči a víc škola neměla potřebu to řešit, protože to ti rodiče pochopili už tam. Protože už tam byl někdo i za ten úrad, z čeho jde třeba trochu respekt, a někdy to tak i stačí.“

„Je to ale o tom zvednout ten telefon a říct, že se něco koná. Já jinak nemám problém do těch škol ve svém obvodu zajet. Ale některé to třeba nedělají. Já se pak jen dozvím, že proběhla. ...“

„Setkáváte se ze strany škol s ochotou ke spolupráci nebo ke sdělování informací, o které si požádáte? Ta otázka vlastně pochází z komentáře k ZOSPOD, kde bylo rozebírané to, že některé školy odmítaly poskytnout informace s tím, že oni podezření na daný problém nemají.“

„V některých zprávách se setkávám s tím, že někdy přijde takový dopis, vytržený z bloku, a na to pan ředitel napsal rukou počet zameškaných hodin a podpis. Hlavička nic, razítko nic.“

„Já za sebe nemám problém, že by mi škola odmítla poskytnout informace. Oni jsou celkem nevyklí, že vědí, že musí. Nebo když zprávy přijdou opravdu hodně obecně, tak my si dožádáme, ale v tomhle jinak nenarážíme. Spíše nám opravdu někdy přijde zpráva bez hlavičky. Spíš jim to nedojde, že my to potřebujeme. Že tahle informace je pro nás důležitá.“

„Informujete školy o vašem následném postupu v případě konkrétního žáka?“

„Tak. My na základě našeho zákona nejsme povinni vůbec. Jen když si požádají. Kdyby nám něco oznámily, tak si mohou požádat. Ale tak my se informujeme v rámci dobré spolupráce,

třeba že s rodinou pracujeme, nebo že jsme doporučili nějakou instituci. Přijde mi to i jako fér, když něco oznámí, tak že pak potřebují vědět co se děje.“

„Jak jinak hodnotíte spolupráci? Máte nějaké pozitivní nebo negativní zkušenosti?“

„To jsme asi všechno zodpověděli.“

„Spatřujete ve spolupráci nějaké rezervy?“

„Tak to si myslím, že jsme asi taky řekly. Mně tam fakt chybí to, že jsme si dávali ty společné schůzky, kde ředitelé slyšeli, co my potřebujeme vědět a nedostáváme to. Je to takové pořád dokolečka, kdy se připomínáme o stejné věci. To mi třeba chybí, nevím, jestli to ti ředitelé nepošlou dál. Jestli to dojde tam kam to dojít má. My po nich chceme, aby konkretizovali. Když napíšou, že se nevhodně chová při hodině, tak potřebujeme vědět, co přesně dělá, co přesně říká. A říkali jsme, aby se nebáli psát i sprostá slova, všichni je známe a nic nás nepřekvapí. Ale potřebuju si udělat obrázek, jestli nevhodné chování je když paní učitelce řekl, že je *** anebo je to to, že se na ní špatně podíval. Každý má práh někde jinde.“

„Já se osobně setkávám s tím, že vím, že když mi přijde zpráva anebo nějaké sdělení tak to musím podělit deseti, protože vím, že paní učitelka na něj má pifku a my se snažíme ty děti k něčemu vést. Učitelé nám napíšou, že dotyčný nepozdraví, tak se ho snažíme motivovat, aby udělal vstřícný krok a začal zdravit, protože učitel je autorita. Ale setkávám se s tím, že ti učitelé to pak berou jako provokaci. Pak řeknou, že je celý školní ro nezdraví a teď provokuje. Proto vím, že to musím někdy celé přebrat. Proto také potřebujeme konkrétní věci ve zprávě.“

„Myslíte si, se by bylo vhodné udělat nějaké změny v právní úpravě?“

„Mě něco napadlo. Není to asi úplně k tématu, ale jde o povinnou předškolní docházku. My třeba narážíme na to, že nevíme, kdo to má řešit. Ono totiž není úplně vymezený to, jestli by to měla řešit sociálka, jako my, nebo jestli to spadá pod školský odbor. V tom je taková rezerva.“

„Nevím, jestli to souvisí s právní úpravou, ale přijde mi, že školy po nás chtějí více, než můžou, že nevědí, co můžou oni a co my. Chybí tam takové to propojení.“

„To se právě vyskytlo i u těch dotazníků základních škol, kdy někteří uváděli, že si myslí, že OSPOD mají málo pravomocí.“

„Je to ale jejich pohled, kdy oni by chtěli, abychom chodili třeba vybírat peníze na výlety. V uvozovkách a nadneseně. Píší nám třeba, že nezaplátili školku.,,

„Já si myslím, že škola má hodně pravomocí a neumí je využít. Myslím, že když se podíváte na ty metodické pokyny, tak je mají na všechno a je to tam rozepsané jak mají postupovat. Jak jsme měli ty porady tak to vyznělo tak, že učitelé to neznají. Takže si myslím, že pravomoci oni mají a spoustu věcí si umí vyřešit sami, ale nevědí jak na to, protože nechtou to, co mají. Je tam přesně napsáno, že nad 10 neomluvených hodin mají dělat to a to, a tak dále. S tím že tam mají napsáno, že mají doložit, co s tím udělali oni. Jenže neumí využít těch svých pravomocí. Ještě co mě napadá, i když nevím, jestli to souvisí s právní úpravou, ale často narážím na to, že se teď nesetkávám s tím, že by měly děti hodně neomluvených hodin, ale mají hodně omluvených hodin, ale já v té zprávě vidím, že ta škola jim to omlouvá. Ta škola má někde ve školním řádu, že pokud se jim to nebude zdát, tak můžou zavést to, že to bude omlouvat pouze lékař. Takže já vidím 200 zameškaných hodin a ta škola to pořád omlouvá. Na druhou stranu pokud to rodiče omluví tak co s tím.“

„Jedna škola si na to zavolala i právníka, který jim řekl, že pokud je to omluvené, tak nemají zkoumat důvody, a že jsou povinni to omluvit, jinak by se mohli dostat do problémů.“

„Vnímáte své pravomoci jako dostatečné?“

„Tak to jsme asi taky zodpověděly. Mně se ale líbí, jak nám někdo na metodickém školení řekl, že naše kompetence jsou pouze papír a tužka.“

„Zákon si myslím nám kompetencí dává dost, ale že spíše to co se teď vymýšlí – máme teď novou metodiku pro kurátory. V některých věcech bych řekla, že je to obrat proti zákonu, kdy nás tlačí víc do toho, že máme přenášet víc odpovědnost na tu rodinu, ale zase to musí mít pravidla odsud posud. Ale pokud řeknou, že pokud dítě kouří trávu tak je to jeho volba, nebo pokud odejde z domu. Že mají děti nárok na dobrodružné dětství a že bychom to měli podporovat. Přijde mi, že se zapomíná, že právo jednoho končí tam, kde začíná právo druhého. Pořád mají všichni jenom práva a povinnosti nikde.“

ROZHOVOR Č. 3

„Z jakých důvodů Vás školy nejčastěji kontaktují?“

„Tak u nás jako kurátorů pro mládež hlavně kvůli záškoláctví, nebo kvůli nezvladatelnosti dětí.“

„Protože pokud se škola obrací na OSPOD, tak protože nedopadnul ten kontakt s rodinou, ta neměla zdroje nebo kapacitu na to, aby vyřešila problém ve spolupráci se školou. A pokud ta rodina pak jedná způsobem, že všechno slíbí, ale nic se pak nezrealizuje, tak ta škola se na nás pak obrací. Takže když jsou neomluvené hodiny. Ty opatrovnice to mají pak, že když děti nenosí svačiny, a tak, tak jsou kontaktovaný opatrovnice. Tím se to dělí na opatrovnické a kurátorské.“

„Jak často dochází ke spolupráci se školou?“

„Když to tak vezmeme, tak škola se na nás školy obrací tak zhruba jednou týdně nejméně, protože je jich hodně. Když bych to měl zprůměrovat tak tak jednou týdně s novým případem nebo s vývojem staršího.“

„A obrací se na vás s relevantními problémy?“

„No tak ono ta spolupráce je taková, že výchovný poradce má k dispozici konkrétního sociálního pracovníka, takže tam je založeno na osobním kontaktu, a vlastně záleží na tom, jak jsme si prospěšný, a nemám pocit, že by ta škola kontaktovala pro zbytečnosti.“

„Někdy se možná stane, že cítím, že jde o problém, který škola mohla zvládnout, ale je to o tom, že si to snadno vysvětlíme a řekneme si, kde jsou kompetence a možnosti. Takže nemám v tom problém a nemám pocit, že by mě škola zdržovala nějakými nepodstatnými problémy.“

„Kontaktují Vás školy včas, když se dá problém ještě řešit nebo to spíše nechávají na poslední chvíli?“

„Určitě, protože když má problém, tak se snaží to řešit a já se snažím v tomhle mít spolupráci se školou jako prioritu. Protože osobní kontakt je to, v čem si můžeme prospět.“

“Víme, že to není formální spolupráce, a když dáme hlavy dohromady tak se s problémem dá vždycky pohnout, třeba i za podpory střediska výchovné péče, psychologů.“

„Setkáváte se ze strany škol s ochotou k této spolupráci? Jak je to s ochotou ze strany škol k poskytování informací na základě § 53 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí? U téhle otázky jsem vycházela z komentáře, kde bylo řečeno, že některé školy, když jsou požádány o informace, tak řeknou, že informace nepodávají, protože nemají podezření, že by tam ten problém byl.“

„Myslím, že určitě, informace na základě tohoto paragrafu dostáváme, tady s tím problémem nemáme. Informace si podáváme vzájemně. Spolupráce tady funguje dobře. Metodika tady je školská – máte problém se záškoláctvím? Napomeňte, udělejte si komisi ve škole, a pak teprve na OSPOD - tady tak nejsme zvyklí a funguje to. To znamená, že my tu komisi uděláme dohromady na první sezení, vyřeší se tím spousta věcí, netřeba řešit doručenky, obálky, jestli přijde, nepřijde, proč nepřijde, první výzva, druhá výzva.“

„Takže tohle tady funguje. Nesetkali jsme se nikdy s tím, že by nám škola nepodala informaci, kterou bychom chtěli, protože škola neměla zkušenost, že by se to třeba zneužilo. Je to o metodice a osobním přístupu, jak si to školy a kurátoři vyřeší spolu. Školy nemají zájem na tom dělat problémy.“

„Informujete školy o Vašem postupu v případě konkrétního žáka? Co vyplynulo z dotazníků, tak školy si právě myslely, že OSPOD neposkytují dostatečnou zpětnou vazbu.“

„Určitě, informujeme školy o postupu. Jde o výbornou úzkou spolupráci s našimi školami, protože já tu školu nemusím informovat o postupu, protože ten postup vymyslím přímo v té škole. A ta škola přesně ví, co a do jakého termínu má být splněno a pokud ne, tak volá.“

„My nejenže školy informujeme, ale opatření se školou děláme společně, vyhodnocujeme situaci spolu.“

„Jak hodnotíte tuto spolupráci? Máte nějaké pozitivní nebo negativní zkušenosti?“

„To jsme vlastně už zodpověděli.“

„Spatřujete v této spolupráci nějaké rezervy?“

„Rezervy necítím, kdybych je měl, tak bych se je snažil nějakým způsobem řešit, najít řešení, nastolit to jinak, ale všichni se známe a víme co od sebe čekat.“

„Funguje nám to dobře, když se sejdeme jednou za rok tak spolupráce je dobře hodnocená a upravuje se v detailech.“

„Myslíte si, že by bylo vhodné učinit nějaké změny právní úpravy ve vztahu ke spolupráci orgánů sociálně-právní ochrany dětí a škol?“

„Kdybychom se setkali s tím, že škola nepodá informace, tak bychom nějaké legislativní změny udělali, ale vzhledem k tomu že takové zkušenosti nemáme, nemáme potřebu legislativních změn.“

„Vnímáte své pravomoci jako dostatečné?“

„Pro mě jako pro praktika, který je v praxi dlouhou dobu, tak si myslím, že pravomoci mám menší, je to více rozmělněné, ale je to i tím, že je snaha nenařizovat ústavní výchovy. Je snaha vypořádat všechna opatření, třeba umístění do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Někdy mi tak proces proto přijde hrozně zdlouhavý, i když člověk ví, jak to dopadne, ale dá se to. Systém pořád poskytuje prostor pro dovednosti pracovníka pracovat s rodinou a nějakým způsobem je směřovat, a pokud je to beznadějný, a má dostatek podkladů tak si to svoje jednání prosadí, ale je to těžší než dřív. Ale spíš říkám jak to je, nehodnotím to, jestli je to dobře nebo špatně. Myslím si, že je to ve způsobu práce, která musí být dělána tak aby byla kontrolovatelná, takže na každý úkon 5 papírů nejlépe 7 a volání k odpovědnosti když to není.“

„Myslím, že naše pravomoci jsou dostatečné.“

ROZHOVOR Č. 4

„Abych to teda nějak uvedla, tak jsem rozesílala na toto téma dotazníky i základním školám tady v okrese, kdy jsem se jich taky ptala na to, z jakých důvodů nejčastěji kontaktují s OSPOD, a tak by mě zajímalo, jak to vidíte vy.“

„Tak teda ta jednička. Nejčastěji je to záškoláctví, neomluvené hodiny s tím, že si mě vždycky pozvou na výchovnou komisi k nim, kde se to řeší s rodiči. Potom pokud se to opakuje tak si pozvu rodiče sem a řeším si to jinak. Samozřejmě škola by si to měla ale řešit sama pomocí svých metod. Pak jsou tu ještě výchovné problémy. Oni mají školy hlavně problémy s dětma, co mají AHDH, kde si říkám, jestli je to už výchovný problém nebo za to může ta jejich diagnóza. A teď těch dětí je čím dál víc.“

„Jak často dochází ke spolupráci se školou?“

„Já si vždycky, když není nic akutního, když mi třeba škola zavolá, tak já si je požádám o zprávy, aby mi to daly písemně.“

„Když posílají zprávy, píšou tam to, co vy potřebujete nebo je třeba nějak doplňovat?“

„Já píšu obecné zprávy tak oni hned vidí, co po nich chci, v tomhle problém není, ale když tak zavolají. My jim ale nemůžeme oficiálně nic ze zákona sdělovat, ale školy mají ze zákona povinnost nám dávat ty informace. Vím, že se to školám nelíbí, ale co se týče spolupráce s rodinou, tak tam jsou jiné problémy, co se netýkají škol, a jde o věci, co už by škola vědět neměla. Nemám tady se školami problém, ale přijde mi, že školy si myslí, že tady všechno hnedka vyřešíme a bude to v pořádku. Ale spolupráce je nutná dlouhodobá, není to o jednom setkání, je to o tom, že musíme rodinu třeba rok sledovat, získávat informace od doktorky, školy, organizací, které s tou rodinou spolupracují. Pak až z naší strany se dá něco dělat, kdy si s rodinou o tom můžeme normálně popovídat, ale prostě to trvá a školy si myslí, že když už žáky nezvládají, tak se s tím nic nedělá, ale ono to nejde hned. Takže já když už tady ty děti mám, tak já si po půl roce žádám o zprávy, kdy mi řeknou, jaké jsou známky, jak jsou na tom rodiče a jaká je s nimi komunikace. Máme hodně problém s neomluvenými hodinami, což záleží taky na tom, jaké je obyvatelstvo. Samozřejmě pokud je problém, řešíme to po telefonu.“

„Kontaktují Vás školy včas, když se dá problém ještě řešit nebo to spíše nechávají na poslední chvíli?“

„No na poslední chvíli. Školy když posílají ty zprávy, tak já zjistím, že je tam něco, co měly dát vědět. Takže to stejně zjistím, ale daly to vědět až tou zprávou, protože jsem sama zjistila, že v rodině problémy jsou a škola o tom kolikrát ani neinformuje. Jinak většinou když je nějaký problém mají školy potřebu volat a řešit to. Pokud se to nestane ve škole, ale se to stane na zastávce nebo mimo vyučovací dobu, tak se to řeší s rodiči, ale nestalo se to v budově školy, takže potom si to obhajují tím, že škola nemá povinnost informovat.“

Setkáváte se ze strany škol s ochotou k této spolupráci? Jak je to s ochotou ze strany škol k poskytování informací na základě § 53 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí? Vychází z komentáře, kde bylo řečeno že OSPOD si vyžádá zprávu, ale škola opáčí s tím, že ona podezření nemá a informace nepodá.“

„Tak oni musí spolupracovat. S tímhle případem se neseťkávám, školy vždy informace podají a kolikrát bych řekla, že se o to děcko někdo zajímá, že se to řeší.“

„Informujete školy o Vašem postupu v případě konkrétního žáka?“

„To jsem říkala, samozřejmě nějak se to vždy dá vykomunikovat, ale oficiálně ani podrobně nemůžeme. Samozřejmě pokud se dítě umisťuje do dětského domova a rodiče na to kašlou,

tak školu informujeme, že dítě do školy chodit nebude a teď bude chodit jinde. I když ty školy se většinou zkontaktují samy.“

„Jak hodnotíte tuto spolupráci? Máte nějaké pozitivní nebo negativní zkušenosti?“

„Negativní tam jsou taky, ale to bylo spojeno s tím, že jsem začínala a nevěděla jsem, jak to funguje. Pořád nám chodí nějaké metodiky, ale kdyby se člověk měl řídit podle toho, co je dané a přesně napsané, tak si myslím, že ty školy se mnou tak dobře spolupracovat nebudou a všechno se to zkazí, takže s tím bych měla negativní zkušenosti. Co se týče pozitivních, je to hlavně o lidech, komunikaci, zdravém rozumu. Jinak jsem spokojená.“

„Spatřujete v této spolupráci nějaké rezervy?“

„Rezervy vidím v tom, že škola si myslí, že my máme řešit nějaké věci za odbor školství, ale to už jsou jiné zákony a s tím my tady moc věcí nenaděláme. Musíme pak informovat tento odbor a školy si myslí, že my s tím nic neděláme, ale my s tím nic jiného dělat nemůžeme. Samozřejmě chodíme na ty výchovné komise, kde se jim to snažíme vysvětlit, pomůžeme i po sociálním směru. Ale zase je to o lidech. Školy mají metodiku a vědí, jak by se mělo postupovat, měla by být lepší informovanost.“

„Myslíte si, že by bylo vhodné učinit nějaké změny právní úpravy ve vztahu ke spolupráci orgánů sociálně-právní ochrany dětí a škol?“

„Změny právní úpravy asi ne, ale pokud jde o novou metodiku tak metodika je takové spíš doporučení. Bylo by pěkné, kdyby to takhle šlo, jenomže v praxi to takhle nejde, je to moc idealistické.“

„Vnímáte své pravomoci jako dostatečné? Právě hodně škol v tom dotazníku uvedlo, jako nedostatek ve spolupráci, nedostatek pravomocí OSPOD.“

„To je tím že teď se musí na všechno hrozně dlouho čekat, s dítětem musíme pracovat alespoň rok nebo dva abychom měli všechny potřebné věci, aby nám u soudu něco uznali. Dřív si myslím to bylo jednodušší, sociální pracovníce byly asi tvrdší, teď i u soudu se bojí dětský domov nařídit. Dneska je to všechno hrozně o administrativně a člověk, i když hned ví, jak to s tím dítětem dopadne, kam to spěje, ale stejně si musí počkat na tu chvíli. I když by se s tím už teď dalo něco dělat nebo tomu předejít a zkouší různé věci, třeba spolupráci se sanací rodiny, doučování, ale trvá to déle. Neříkám, že je to špatně, ale školám pak přijde, že nic neděláme. Po právní stránce to jinak nejde. Myslím si, že teď je to komplikovanější

a všichni musí jednat tak, aby všichni byli krytí, a nikdo si to nemůže dovolit. Ale školy si myslí, že my všechno můžeme a vyřešíme. A samozřejmě na prvním místě v kontaktu jsou rodiče, a pak až OSPOD, ale školy kolikrát volají mě a já pak teprve kontaktuju rodiče. Ti jsou potom překvapení, proč jim volám, proč nevolá škola a že musí hned na sociálku, když od koly nemají žádné informace. Posledně se stalo, že škola poslala mail, že žák má neomluvené hodiny a nakonec se ozve rodič, že o ničem neví, ale zase záleží, jak moc pravdu mají rodiče a jestli se je ta škola nepokusila kontaktovat. A řekla bych, že díky té metodice když si to školy přečtou tak vědí jak na to. Nevolají tak často a vědí, proč volají. Že volají třeba kvůli výchovné komisi a že po ní se to musí řešit jinak.“

ROZHOVOR Č. 5

„Takže školy nás nejčastěji kontaktují, když žák vykazuje závažné výchovné problémy nebo se dopouští záškoláctví, kdy oni už vyčerpali všechny možnosti v rámci svých kompetencí, ale vlastně to předávají k nám na další řešení a oni by měli v rámci zprávy předložit veškeré podklady, jak problém řešili. Jak záznamy o opatřeních školy o řešeních problému, co učinili, jaký to mělo úspěch, a když zjistili, že to co oni učinili, nebylo úspěšné, tak to musí v té zprávě uvést. Takže to je první otázka. K té druhé otázce, jak často dochází ke spolupráci se školou. To je individuální, podle potřeb školy, jsou školy, co nás kontaktují častěji, je tam intenzivnější spolupráce, některé školy jsou schopny si problémy řešit samy, ale jsou školy, které se nám to snaží předat co nejdříve, abychom to vyřešili my. Tak třetí otázka, kontaktují vás školy včas, když se dá problém ještě řešit nebo to spíše nechávají na poslední chvíli. Je to zas individuální, škola od školy, jak k tomu přistupuje vedení, ale většinou se snaží nám to dávat tak akorát, ne když to vyhnívá, ale i to se někdy stane. Většinou to je tak, že oni nějaké kroky učiní, ale vidí, že to nemá efekt, kdy vlastně jejich možností je, před tím než nám případ předají, tak svolají školní výchovnou komisi, jejich kompetencí je nás na ni přizvat a vlastně seznámí rodiče s tím, že už případ bude předán OSPOD k dalšímu řešení. Mnohdy to má výchovný efekt, že rodiče začnou něco dělat, protože mají strach, aby nemuseli docházet na OSPOD. Tak další otázka, setkáváte se ze strany škol s ochotou k této spolupráci. Já mám se všemi školami v rámci regionu výborné zkušenosti, obrací se na mě, kolikrát konzultují různé výchovné problémy, než pošlou písemnou zprávu o spolupráci. Ten výchovný problém žáka, jestli už to mají postoupit, dohodneme se na nějaké strategii. Moje spolupráce se školami je fakt výborná. Tak, pátá otázka, informujete školy o vašem postupu v případě konkrétního žáka. Zatím jsme tento krok nedělali, ale na duben máme naplánované setkání, kde se sejdou pracovníci OSPOD s vedením všech základních škol,

kteře jsou v rámci tohoto regionu, tak bychom se na nějakých konkrétních krocích chtěli domluvit, aby to bylo všechno ku prospěchu toho žáka. A vlastně abychom do toho všeho začlenili rodiče, aby měli přehled, jaké jsou kompetence školy a jaké jsou kompetence OSPOD, a kdy už OSPOD nastoupí k řešení problémů. Takže tak se budeme snažit zkvalitnit spolupráci. Šestá otázka, jak hodnotíte tuto spolupráci, máte nějaké negativní nebo pozitivní zkušenosti? Jak jsem již říkala, máme se všemi základními i středními školami dobrou spolupráci, vycházíme si vstříc, takže pro mě jenom pozitivní. Sedmá otázka, spatřujete v této spolupráci nějaké rezervy, možnosti zlepšení? No zlepšení vidím v tom setkání, kdy jak vedení škol, tak my z OSPOD si řekneme své k záležitostem žáků a budeme se snažit, aby ta naše spolupráce byla co nejefektivnější. Takže rezervy budeme napravovat. Osmá otázka, myslíte si, že by bylo vhodné učinit nějaké legislativní úpravy ve vztahu k této spolupráci? Tak úplně jistá si s tím nejsem, ale administrativa je neskutečná, mnohdy nás tak zahlučuje, že není čas věnovat se té konkrétní práci, ale zas na druhou stranu tady s kolegyní pracuji na jednom vzdělávacím projektu ve školách, kdy se žákům snažíme předat informace z oblasti práva. Myslím, že je to pro děti zajímavé. Školy o to mají velký zájem a je to oblíbené. Takže to tak nějak pro zkvalitnění spolupráce. Vnímáte své pravomoci jako dostatečné, otázka devátá. Myslím, že pravomoci jsou dostatečné, jen kdyby ta legislativa byla trošku přehlednější, poslední dobou změny nejsou ke zkvalitnění spolupráce, ale spíš zátěž. Třeba vyhodnocení dítěte vidím jako dobré, ale jsou tam kolonky, které se duplikují a jsou stejné, ale jsou tam informace, které jsou pro pracovníka OSPOD, který převezme spis po předchozím pracovníkovi, cenné. Ale mnohdy jsou věci, které nám ubírají čas na práci s klienty. Takže asi tak.“

ROZHOVOR Č. 6

Kurátor odmítl přepis rozhovoru.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Dana Anderová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Orgán sociálně-právní ochrany dětí a interdisciplinární spolupráce se školami v okrese Ústí nad Orlicí
Název v angličtině:	Agency for the social and legal protection of children and interdisciplinary cooperation with schools in district Ústí nad Orlicí
Anotace práce:	<p>Teoretická část práce pojednává o spolupráci orgánu sociálně-právní ochrany dětí a základních škol v okrese Ústí nad Orlicí. V první kapitole je definován pojem sociálně-právní ochrany dětí, v druhé pak orgán sociálně-právní ochrany dětí a jeho činnost. Vzhledem k důležitosti škol v této interdisciplinární spolupráci je pojednáno i o významu škol ve výchově dětí. Ve čtvrté kapitole je definován pojem samotné interdisciplinární spolupráce, následně se zaměřením na případové konference. Teoretická část je zakončena modelovým případem oznamovací povinnosti, a to v souvislosti se záškoláctvím a šikanou. Následně praktická část zjišťuje názory jak kurátorů pro děti a mládež, tak zástupců základních škol na tuto spolupráci. Praktická část je tak rozdělena do dvou částí – dotazníkové šetření pro základní školy a rozhovory s kurátory pro děti a mládež. Hlavním cílem je zjistit, jaké nedostatky spatřují zúčastněné strany v této interdisciplinární spolupráci.</p>
Klíčová slova:	Sociálně-právní ochrana dětí, orgán sociálně-právní ochrany dětí, interdisciplinární spolupráce, oznamovací povinnost, základní školy, kurátoři pro děti a mládež
Anotace v angličtině:	<p>The theoretical part of this work deals with the cooperation of the agency for the social and legal protection of children (ASLPC) and primary schools in district Ústí nad Orlicí. The first chapter defines the concept of social and legal protection of children, in the second chapter there is the ASLPC and its activities. According to the importance of schools in this interdisciplinary cooperation, there is a part of the importance of schools in education of children.</p>

	<p>The fourth chapter defines the concept of interdiciplinary cooperation itself, followed by focusing on case conferences. The theoretical part is completed with a model case of report duty in connection with truancy and bullying.</p> <p>Then the practical part finds out the views of both curators for children and youth and representatives of elementary schools on this cooperation. The practical part is divided into two parts – questionnaire for primary school and inteviews with the curators for children and youth. The main aim is to find out what is insufficient in the interdisciplinary cooperation for the participators.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Social and legal protection of children, agency of social and legal protection of children, interdisciplinary cooperation, report duty, primary schools, curators for children and youth
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1 – Mapa okresu Ústí nad Orlicí</p> <p>Příloha č. 2 – Dotazník pro zástupce základních škol</p> <p>Příloha č. 3 – Přepis rozhovorů s kurátory pro děti a mládež</p>
Rozsah práce:	85 stran
Jazyk práce:	čeština